

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za fonetiku

Nikola Kranjčević

**USPOREDBA NAGLASNIH SUSTAVA NOVINARA U
INFORMATIVNOM PROGRAMU LOKALNIH I NACIONALNIH
TELEVIZIJA**

Diplomski rad

Zagreb, rujan, 2017.

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za fonetiku

Nikola Kranjčević

**USPOREDBA NAGLASNIH SUSTAVA NOVINARA U
INFORMATIVNOM PROGRAMU LOKALNIH I NACIONALNIH
TELEVIZIJA**

Diplomski rad

Mentorica: dr. sc. Elenmari Pletikos Olof, doc.

Zagreb, rujan, 2017.

PODACI O AUTORU

Ime i prezime: Nikola Kranjčević

Datum i mjesto rođenja: 5. ožujka 1991., Bjelovar

Studijske grupe i godina upisa: češki jezik – prevoditeljsko-kulturološki smjer i fonetika - govornništvo, 2013.

Lokalni matični broj studenta: 326249

PODACI O RADU

Naslov rada na hrvatskome jeziku: Usporedba naglasnih sustava novinara u informativnom programu lokalnih i nacionalnih televizija

Naslov rada na engleskome jeziku: A Comparative Study of Journalist Accent Systems in the News of Local and National Television Stations

Broj stranica: 57

Broj priloga: 6

Datum predaje rada: 31. srpnja 2017.

Sastav povjerenstva koje je rad ocijenilo i pred kojim je rad obranjen:

1. doc. dr. sc. Jelena Vlašić Duić

2. doc. dr. sc. Arnalda Dobrić

3. doc. dr. sc. Elenmari Pletikos Olof

Datum obrane rada: 7. rujna 2017.

Broj ECTS bodova: 15

Ocjena:

Potpis članova povjerenstva:

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOGA RADA

Ovim potvrđujem da sam osobno napisao diplomski rad pod naslovom

Usporedba naglasnih sustava novinara u informativnom programu lokalnih i nacionalnih televizija

i da sam njegov autor.

Svi dijelovi rada, podaci ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni članci i sl.) u radu su jasno označeni kao takvi te su navedeni u popisu literature.

Nikola Kranjčević

Zagreb, 7. rujna 2017.

Ovaj diplomski rad posvećujem svojim roditeljima Mariji i Josipu te prijateljima koje također smatram dijelom svoje obitelji. Posebno hvala mentorici doc. dr. sc. Elenmari Pletikos Olof koja je spremno odgovarala na sva moja pitanja i nejasnoće tijekom pisanja rada i provođenja istraživanja. Zahvaljujem prijateljima koji će se u ovoj zahvali vrlo lako prepoznati. Oni su neprestano slušali o naglascima i zorno pratili sva moja otkrića, sudjelovali su u istraživanju i bili su nepresušan izvor motivacije. Ne smijem zaboraviti ni svog kompanjona Odina, čije su šetnje nerijetko morale biti malo odgođene u trenucima kada me uhvatila koncentracija i htio sam završiti još samo baš taj neki odlomak.

Sadržaj

1. Uvod	7
2. Teorijski pregled	8
2.1. <i>Povijest standardizacije naglasnog sustava</i>	9
2.2. <i>Suvremeno stanje normiranja naglasnog sustava</i>	12
2.3. <i>O pravilima naglašavanja u hrvatskom jeziku</i>	14
2.4. <i>Odstupanja od norme u elektroničkim medijima</i>	17
3. Istraživačka pitanja i hipoteze	20
4. Metoda	22
5. Rezultati i rasprava	24
5.4. <i>Rezultati s obzirom na pojedinu televiziju</i>	26
5.4. <i>Rezultati s obzirom na razlike između lokalnih i nacionalnih televizija</i>	26
5.4. <i>Rezultati s obzirom na vrstu riječi</i>	27
5.4. <i>Toponimi</i>	28
5.4. <i>Riječi stranog podrijetla</i>	29
5.4. <i>Prebacivanje na prednaglasnicu</i>	29
6. Metodika poučavanja naglasaka	30
6.4. <i>Poučavanje naglasaka</i>	31
6.4.1. <i>Znanje o naglascima</i>	33
6.4.2. <i>Prepoznavanje naglasaka</i>	35
6.4.3. <i>Proizvodnja naglasaka</i>	39
6.5. <i>Poučavanje profesionalnih govornika (novinara)</i>	40
7. Zaključak	45
Literatura	46
Sažetak	50
Abstract	51
Životopis	52
Prilozi	53

1. Uvod

U posljednjih nekoliko godina, prateći razvoj tehnologije i dostupnosti opreme, počeo se razvijati niz manjih televizijskih stanica usmjerenih na publiku iz raznih dijelova Hrvatske. Osim što pripremaju lokalne vijesti i priloge zanimljive žiteljima regije u kojoj se nalaze, često je moguće čuti lokalni izgovor u govornoj izvedbi voditelja, odnosno novinara.

S obzirom na to da televizija ima i obrazovnu ulogu, a ljudi ono što čuju gledajući program smatraju ispravnim i poželjnim, bitno je proučiti govor novinara i voditelja na lokalnim televizijama u usporedbi s onima koje odašilju na nacionalnoj razini. Iako nacionalne televizije u prosjeku imaju veći broj gledatelja od regionalnih, pa čak i gradskih televizija, Škarić (2006: 60) dobrog govornika u sloju pravogovora opisuje kao osobu kod koje se čuje da govori hrvatski, ali ne iz kojeg dijela zemlje potječe. Škarić jasno kaže da za sve pravila moraju biti ista, što znači da bi jednak trud trebali pokazati svojim pravogovorom novinar nacionalne i novinar lokalne televizije.

Jedina televizija koja je zakonski regulirana je Hrvatska radio televizija (HTV), a u članku 5¹ navedeno je da, osim što ima informativnu, ima i obrazovnu zadaću. Obrazovanje se provodi na standardnom hrvatskom jeziku, kome je naglasak riječi, uz izgovor glasnika i glasovne promjene jedna od osnovnih sastavnica.

Ovaj se rad bavi usporedbom naglasnih sustava i prozodijom riječi sveukupno šest televizija jer su najveće razlike između dijalektalnih izgovora i standardnog hrvatskog jezika u prozodiji riječi, a ne u kojem drugom sloju (Škarić 2007: 122). Posebna pozornost pridana je mjestu naglasaka jer prosječni slušatelj u većoj mjeri zanemaruje druga svojstva prozodije, poput tona naglasaka (Kapović 2010: 48). Da se bolje percipira mjesto naglasaka u riječi od njegove kvalitete i kvantitete, tvrde Pletikos Olof i sur. (2016).

Na kraju rada obrađeno je pitanje metodike poučavanja naglasaka s pregledom problematike i načinima poučavanja u osnovnoškolskom i srednjoškolskom te visokoškolskom obrazovanju. Nakon pregleda navedeni su savjeti za pravilno poučavanje, kreirani prema istraživačkom dijelu rada, a upute se odnose na rad s govornim profesionalcima (novinarima).

¹ <http://www.zakon.hr/z/392/Zakon-o-Hrvatskoj-radioteleviziji>

2. Teorijski pregled

Standardizacija bilo kojeg jezika dugotrajan je proces. Poznata je činjenica da je jezik živ i da se neprestano mijenja i prilagođava, a za taj prirodni proces zaduženi su govornici koji ga oblikuju. Za drugu polovicu posla vezanog za promjene u jeziku zaslužni su jezikoslovci čija je zadaća standardizirati jezik, opisati i popisati pravila kako bi ga svatko mogao naučiti. Pritom se ne misli na učenje nekog standardnog jezika kao drugog, već na učenje jezika od strane njegovih izvornih govornika. Pletikos Olof i sur. (2016: 294) upravo tako vide način na koji govornici udarnog naglasnog sustava² moraju učiti visinski sustav kao strani jezik. Jezikoslovci osim opisivanja jezika sudjeluju i u njegovu kreiranju i oni odlučuju što će biti unutar standarda, a što izvan njega.

S razvojem gramatike i pravopisa, usporedno se pažnja jezikoslovaca pridavala i prozodiji hrvatskog jezika. S obzirom na to da se prozodija odnosi na govornu izvedbu koja se razlikuje u različitim dijelovima Hrvatske (ali i Srbije, Bosne i Hercegovine te Crne Gore), postojalo je više različitih struja koje su zagovarale drukčije pristupe standardizaciji. Na razvoj prozodije utjecaj ima i društveno-politička situacija te taj proces još nije u potpunosti završen. Budući da na pravila utječe realno stanje, odnosno kako se zapravo govori, a ne što je napisano u rječnicima i priručnicima, moguće je očekivati sve veći odmak od suvremenog standarda. Lingvisti su se ranije isključivo oslanjali na svoj sluh, ali s razvitkom novih tehnologija i akustičkih laboratorija stručnjaci početkom 20. stoljeća (Pletikos 2008: 64) počinju objektivno opisivati svojstva naglasaka. To doprinosi novim otkrićima naglasne zbilje, u ovom slučaju hrvatske, i otvara nove polemike, a u pitanje dovodi ono što je smatrano provjerenim i potpuno jasnim.

Tipološkom pripadnosti hrvatskog naglasnog sustava bavi se Pletikos (2008: 14–15) koja ga prema autorima Clarku i Yallop (1993) te Haymanu (2006) svrstava među ograničene tonske jezike, Škarić (1991) ih naziva «tonsko-dinamičkima», a Jelaska (2004) «jezicima s visinskim naglaskom». Ono što autorica navodi kao tri glavna svojstva ograničenih tonskih jezika su: prvo, leksičku informaciju na naglašenoj riječi nosi tonska

² Udarni naglasni sustav još nazivan i *dinamički* karakterističan je za kajkavska i čakavska govorna područja. Česta odstupanja od standarda su u mjestu naglasaka, a razlikuju se dvonaglasni (različito trajanje naglašenih slogova) i jednonaglasni (podjedanko trajanje naglašenih slogova). Od jednonaglasnog udarnog sustava preko dvonaglasnog i tronaglasnog dolazi se do visinskog naglasnog sustava (Pletikos Olof i sur. 2016: 294) o kojem će biti riječi kasnije.

kontura; drugo, mali je broj parova koji omogućuju razlikovnu ulogu prema vrsti naglasaka; i treće, broj prozodema ograničen je, što je ujedno i najvažnije svojstvo. Na kraju, prema Haymanovoj (2006) klasifikaciji jezika, Pletikos hrvatski svrstava u skupinu jezika koji rabe i ton i udar, a oni su međusobno ovisni.

Sastavnice prozodije u hrvatskom su jeziku naglasci i zanaglasne dužine. Jedna riječ može imati samo jedan naglasak i taj dio u riječi je istaknut. Hrvatski standardni jezik poznaje četiri naglasaka. Njihova su obilježja silina, ton i trajanje (Barić i sur. 2005). Prema tonu dijele se na uzlazne i silazne, prema trajanju na kratke i duge. S druge pak strane, Škarić (2009) bilježi četiri osnovna prozodijska sredstva – ton, jakost, trajanje i izgovornu točnost – koja se ostvaruju pomoću samoglasnika. Dakle, naglašen je slog koji se u pojedinoj riječi ističe svojom silinom, tonom i trajanjem, tj. onaj koji ima viši ton, duže trajanje, točniji izgovor i veću glasnoću. Mjerna jedinica za duljinu samoglasnika je *mora*, a duljina dugog samoglasnika u prosjeku je jednaka duljini dva kratka. Sva obilježja danas su lako mjerljiva programima za akustičku analizu, ali s obzirom na to da se kod svakog govornika razlikuju i da na njih utječu priopćajne okolnosti, teško je govoriti o preciznim brojkama koje bi definirale silinu, ton i trajanje (Barić i sur. 2005: 68). Dakle, prema tim trima sastavnicama proizlaze četiri hrvatska naglasaka i to: kratkouzlazni (žèna), dugouzlazni (rúka), kratkosilazni (kùća) i dugosilazni (mâjka). Dvije su uloge naglasaka i zanaglasne dužine u hrvatskome jeziku: prozodijska i razlikovna. Prozodijska uloga je osnovna uloga temeljena na zvuku i proizašla iz novoštokavske naglasne norme. Razlikovna uloga omogućuje razlikovanje riječi na leksičkoj (pàs³ - pās⁴) i gramatičkoj razini (N jd. žèna – G mn. žénā), ali do poteškoća u shvaćanju poruke rijetko dolazi zbog konteksta (Barić i sur. 2005: 74).

2.1. *Povijest standardizacije naglasnog sustava*

Razvoj hrvatske prozodije može se pratiti od praslavenskog jezika pa sve do današnjeg standardnog sustava naglašavanja. Kroz taj put nije prolazila samo kodificirana norma koja je proizašla iz novoštokavskog idioma u kojem se pronalazi temelj današnjeg normiranog hrvatskog jezika (Pletikos 2008: 15), već i akcentuacija kajkavskog, čakavskog i štokavskog narječja.

³ Domaća životinja.

⁴ Pojas ili dio ljudskog tijela iznad kukova.

Pisani početak normiranja prozodije hrvatskog jezika pratimo od početka 17. stoljeća kada jezikoslovac Bartol Kašić u prvoj hrvatskoj gramatici objavljenoj 1604. godine pod nazivom *Institutionum linguae Illyricae libri duo*, čija se normativna uloga kreće prema štokavskom jeziku, prvi postavlja pitanje naglasaka (Martinović 2014: 11). Za razliku od njega koji nije načelno zapisivao naglaske, naglasno znakovlje i nazivlje, J. Mikalja u rječniku *Blago jezika slovinskoga* čije je tiskanje završeno 1651.⁵ te A. Della Bella u rječniku *Dizionario italiano, latino, illirico*, izdanom 1728., to sustavnije rade. Nakon njih slijede Matija Antun Reljković koji se opširnije bavi naglasnim sustavom u gramatici objavljenoj 1767. godine *Nova slavonska i nimacska gramatika* gdje uvodi znakovlje i tri naglasaka te Šime Starčević koji u rječniku *Vocabulario italiano-illirico-latino* iz 1810. spominje duljinu naglašanih slogova. Iako je opisivanje prozodije započelo prije dva stoljeća, tek Babukić 1836. godine u gramatici *Osnova slovnice slavjanske narječja ilirskoga* prvi uvodi naziv «naglasak» (Martinović 2014: 11).

Hrvatska novoštokavska akcentuacija po prvi je put opisana 1812. godine u radu *Nova ricsoslovica iliriska* Š. Starčevića. To je ujedno i prvi rad koji opisuje hrvatsku gramatiku na hrvatskom jeziku (Martinović 2014: 12). Starčević se odlučio odgovoriti na pitanja o naglascima jer je bio nezadovoljan time što je ta tema uvijek bila po strani. Opisuje četiri novoštokavska naglasaka, a terminologija koju koristi je sljedeća: naglasak koji danas zovemo kratkosilazni naglasak on naziva «posve kratki» (*pas, nebo, did*) te ga zasebno ne označava, kratkouzlazni naglasak je prema njegovu nazivlju «uzdignut pa barzo spušten» (*govôriti, tolîko, grihôta*), a bilježi ga kao današnji dugosilazni, današnji dugosilazni naglasak opisuje kao «glas malo rastegnuti» (*karam, pitam, vežem*) i bilježi ga kao današnji kratkouzlazni, a posljednji, dugouzlazni naglasak naziva «glas posve rastegnuti» (*kázati, vézati, písati*) i obilježava ga kao današnji dugouzlazni (Vince 2002: 129).

Međutim, najbitnije razdoblje za standardizaciju i usustavljivanje prozodijske norme je 19. stoljeće u kojem se prema Vukušiću i sur. (2007: 17) Karadžićev jezik uzima kao osnova za razvoj kojem potporu daje Đuro Daničić koji je začeo naglasno tipologiziranje (Martinović 2014: 11). Daničić je odigrao važnu ulogu jer je detaljno strukturirao ono što je Karadžić opisivao (Magner i Matejka 1971: 1). Još prije Karadžića naglascima se u svojem djelu iz 1810. godine *Opit nastavljenja k serbskoj sličnorednosti i slogomjerju* bavio Luka Milovanov. On spominje tamo četiri različita «priglasila» i za njih daje primjere u rečenicama čime ukazuje na razlikovnu ulogu naglasaka. Ta četiri naglasaka su «priglasilo oduljujuće»

⁵ <http://ihjj.hr/iz-povijesti/jakov-mikalja-blago-jezika-slovinskoga/13/>

(*Danas vidila se jedna dŭga.*), «preoduljujuće» (*Ja sam vidio mnogo dŭga.*), «podizhuće» (*Ova mi je haljina dŭga.*) i «prepodižuće» (*Ja neimam mnogo dŭga.*)⁶, a zbog njih se može zaključiti da je razlikovao silazne i uzlazne, odnosno duge i kratke naglaske. U svojoj *Pismenici* iz 1814., Karadžić se koristi Milovanovljevim djelom, a kasnije ga 1833. i izdaje (Vince 2002: 130–131). Nakon opisa u *Pismenici* iz 1814. godine opet analizira naglaske u srpskoj gramatici s rječnikom u dijelu *O glasoudareniju*, ali ih ne imenuje. Kao što je ranije spomenuto, veliku zaslugu u usustavljanju Karadžićeva naglasnog sustava ima Đ. Daničić koji ih je sistematizirao u *Maloj srpskoj gramatici* izdanoj 1850. i ostalim člancima koji su utjecali na kreiranje standarda hrvatskog jezika (Martinović 2014: 12).

Prvi detaljni pregled hrvatskog naglasnog sustava daje Mažuranić. Njegova su djela bitna iz razloga što sistematizirano uvodi znakovlje i nazivlje, ali uz to daje i detaljan pregled pravila kroz deklinacijske i konjugacijske promjene. Navodi da u dvosložnim i višesložnim riječima naglasak ne može biti na kraju riječi, da «oštri» i «jak teški» mogu biti samo na početnom slogu te da «slab teški» i «zavinuti» mogu biti na svakom slogu osim na zadnjem. Ta su pravila opisana u *Slovnici hèrvatskoj* iz 1859. godine, a isti naglasni sustav moguće je pronaći u ranije spomenutim knjigama autora A. Della Belle, J. Stulija, V. Karadžića te Đ. Daničića. Ono po čemu se Mažuranićeva gramatika najviše razlikuje od njihovih djela jest uvođenje popisa proklitika koje naziva «naprédne naslanjače» i enklitika «natražne naslanjače», odnosno podjele riječi na one koje imaju, tj. nemaju naglasak. Nakon njegova proširenog opisa naglasnog sustava više neće biti dvojbi vezanih za broj naglasaka u inventaru hrvatskog jezika (Martinović 2014: 13).

Tada već uobličen sustav pravila u svojoj *Gramatici i stilistici hrvatskoga ili srpskoga jezika* izdanoj 1899. preuzima Tomo Maretić. Istim se pravilima vode Ivan Broz i Franjo Iveković u *Rječniku hrvatskoga jezika* iz 1901. godine. Vukušić i sur. (2007: 18) toj struji pronalaze brojne zamjerke koje počivaju u prvotnoj neustavljenosti Karadžićeva jezika koji potiskuje zapadni ili mlađi ikavski dijalekt, a za predstavnika novoštokavštine uzima materinski, tršićki govor. U tome su mu pomogla Daničićeva nastojanja da se ostala novoštokavština potisne u sferu dijalektologije. Kada su tu akcentuaciju preuzeli Broz i Iveković u svome rječniku, došlo je do stvaranja čvrstih temelja za nastavak standardizacije. U Ivekovićevu *Rječniku hrvatskoga jezika* izdanom 1901. godine i Brozovu *Hrvatskom pravopisu* iz 1892., odnosno kasnije *Pravopisu hrvatskoga ili srpskoga jezika* iz iste godine, vidljiv je povratak fonološkoj praksi (Martinović 2014: 14). Ono što je prema Vukušiću i sur.

⁶ Znak za «priglasilo preoduljujuće je» (â), a za «priglasilo prepodižuće» (â).

(2007: 18) pružilo otpor pogrešnoj i hrvatskom jeziku neprirodnoj akcentuaciji, činjenica je da se prozodija uči slušanjem govora, a ne iz gramatika i rječnika. Iz tog razloga Maretićeva *Gramatika* izdana 1899. kao normativni priručnik nije mogla opstati.

Promjene u poimanju naglasne norme i razilaženje od Karadžićeva naglasnog sustava vidljive su u drugoj polovici 19. stoljeća najprije kod V. Pacela koji u gramatici *Slovnica jezika Hrvatskoga ili Srpskoga, I. diel. Nauka o prieslovu* iz 1860., smatra da je Vukov naglasak «jednostran» i stoga ga napušta (Martinović 2014: 14). Grga Tomljenović, Milan Japunčić, Stjepan Ivšić, a ponajviše Nikola Andrić, pružaju otpor Maretić–Broz–Ivekovićevu temelju prozodije hrvatskog jezika, međutim, ta struja neposredno prije Prvoga svjetskog rata prestaje djelovati. Oni su se indirektno suprotstavljali Karadžićevu naglašavanju (Vukušić i sur. 2007: 20).

Još veći odmak vidljiv je kasnije u višejezičnim rječnicima koji teže prema «hrvatskom naglasku», a to su *Hrvatsko-poljski rječnik* iz 1949. godine Julija Benešića i *Hrvatsko-srpsko-francuski rječnik* izdan 1956. od strane skupine autora Dayrea, Deanovića i Maixnera. Oni u svojim djelima uvode naglaske koji su svojstveni hrvatskom jeziku, ali neustavno (Martinović 2014: 15).

2.2. *Suvremeno stanje normiranja naglasnog sustava*

Suvremeno stanje naglasnog sustava više ne odražava opise Karadžić–Daničić–Maretićevih principa u kodificiranju naglasne norme. Današnji radovi temelje se na pronalaženju odgovora s obzirom na trenutno i realno stanje hrvatske akcentuacije. Iz tih traganja proizašle su četiri koncepcije prozodijske norme: 1. Daničić–Maretićeva norma (nema značajnijih sljedbenika); 2. Brozovićeve koncepcija koja ne odbacuje tradiciju, ali zamjenjuje istočnonovoštokavska svojstva zapadnonovoštokavskima; 3. Vukušićeva za koju je karakteristično usvajanje perifernoga hrvatskog dijalektalnog naglašavanja, odnosno ikavskoga; 4. Škarićeva koncepcija koja usvaja normu gradske razgovorne akcentuacije (Brozović 2005: 124, prema Martinović 2014: 16). Od postojeće četiri bitne su samo one tri koncepcije koje imaju pristaše, a Daničić–Maretićeva se ne navodi kao relevantna. Ono u čemu se sve tri bitne koncepcije susreću je prihvaćanje činjenice da postoji udaljavanje od kodificirane naglasne norme te da će do potpunog i pravilnog normiranja tek doći (Samardžija 2002, prema Martinović 2014: 16–18).

Naglasna norma hrvatskoga standardnog jezika podložna je utjecaju nestandardnog regionalnog izgovora. Kada piše o standardizaciji prozodije, Pranjković (2001) navodi da je hrvatska ortoepska norma: «već dugo najproblematičnija norma hrvatskog standardnog jezika». To objašnjava činjenicom da problematika usustavljenja i provođenja pravila proizlazi iz same konzervativnosti toga sustava, inzistiranju na održavanju starih i nikad prihvaćenih pravila te da izvorni govornici hrvatskoga jezika akcentuaciju moraju učiti kao stranu (Pranjković 2001: 304). Pranjković smatra da bi učenje koje bi se temeljilo na realnom govornom stanju bilo uspješnije i svrhovitije od onoga koje počiva na strogim normativnim pravilima kojih se rijetko tko pridržava.

Mićanović (2004: 124) razlog za neujednačenost ortoepske norme pronalazi u konkurentskim odnosima raznih jezičnih struja te uspoređuje to stanje sa situacijom koja je vidljiva i u kodifikaciji ortografske norme. Nadalje, osvrće se i na nepridržavanje propisanih pravila od strane govornih profesionalca, radijskih ili televizijskih čitača vijesti, čija socijalna uloga nalaže da se vode pravilima kako bi njihov govor bio nadregionalan, odnosno da njihov govor ne smije odavati njihovo porijeklo. Iz toga proizlazi još jedna potvrda za ranije iznesenu tvrdnju da su javne osobe, u ovom slučaju voditelji informativnog programa, dužni obraćati pažnju i pravilno se educirati kako bi mogućnost za izgovaranje pogrešnih naglasaka sveli na minimum. Može se reći da im u tom nastojanju ne pomaže stanje u kojem se hrvatska ortoepska norma trenutno nalazi, ali očiti je problem i manjak želje za poštivanjem socijalne uloge koja im je dodijeljena, odnosno koju su sami odabrali.

Često se polazi od pretpostavke da se bilo koji govornik ne pridržava standardne akcentuacije zato što ju nije naučio, ali to je pitanje kompleksnije i može se rastaviti na dva potpitanja: je li to zato što nije naučio ili nije želio naučiti (Mićanović 2004: 124). Ako se uzme u obzir da je pravilan izgovor odraz društvenog statusa i pokazatelj obrazovanja te osoba želi naučiti pravilnu akcentuaciju, i uz najveći trud dolazi do prepreke zbog toga što razni priručnici propisuju različita pravila. Ako profesionalac, u ovom slučaju voditelj na televiziji ne želi naučiti pravila, govori se o nepoštivanju publike, a razlozi nepoštivanja kodificirane norme ukazuju na problem stavova o jeziku (Mićanović 2004: 126).

Marković (2016) u skripti dostupnoj studentima kroatistike Filozofskog fakulteta u Zagrebu ističe da prema propisanoj akcentuaciji postoji nemali otpor te da ona nikada nije imala prestiž koji bi morala imati ako želi postati općeuporabna. Navodi da je jedan od razloga za takvo stanje što je propisani naglasni sustav isprva nastao opisivanjem govora koji nije na tlu današnje Republike Hrvatske.

2.3. O pravilima naglašavanja u hrvatskom jeziku

Inventar standardnog hrvatskog jezika poznaje četiri naglasaka i zanaglasnu dužinu. Dopuštena su sva četiri naglasaka samo na prvom slogu, slogovi koji se nalaze unutar riječi ne mogu imati silazne naglaske, zadnji slog ne smije biti naglašen, a jednosložne riječi mogu imati samo silazne naglaske (Jelaska 2004: 213). To su početne odrednice koje određuju pravila naglašavanja.

Pravila koja se odnose na uzlazne naglaske na nepočetnom slogu, odnosno na nedopuštanje silaznih naglasaka na slogovima koji nisu prvi, nailaze na prepreku kod stranih riječi, složenica i vlastitih imena (*asistènt, primoprèdaja, Milâno, Austrâlija*). U tim primjerima vidljiva je razlika između zapadnog novoštokavskog i ostalih novoštokavskih narječja jer zapadno novoštokavsko narječje dopušta silazni naglasak na nepočetnom slogu. Te se razlike još više produbljuju u paradigmatskim normama (norme koje utvrđuju koji će se naglasak nalaziti u riječi nakon deklinacije, konjugacije, stupnjevanja te nakon tvorbe riječi neovisno o osnovnom obliku ili naglasku koji motivira tvorbu), tipološkim (norme koje vrijede samo za jedan tip, njihove podtipove, skupove naglasnih jedinica i same naglasne jedinice), a najveće su u leksičkim (norme koje vrijede za određenu riječ koja je prema tome svrstana u posebnu jedinicu unutar skupa), tj. u naglasnom korpusu (Vukušić i sur. 2007: 26).

Vukušić i sur. (2007) tipološki riječi u hrvatskom jeziku s obzirom na naglasak razvrstavaju u dvije kategorije: promjenljive i nepromjenljive. S obzirom na to da nepromjenljive riječi nemaju preinaka, odnosno zadržavaju isti naglasak kao što je i u paradigmi, u radu Vukušića i suradnika, naglasak je na tipologiji promjenljivih riječi. U tom drugom tipu tipološke norme javljaju se promjene koje nisu sagledive iz općih i paradigmatskih normi i razvrstavaju se u dva podtipa, a čine ih riječi s istoslogovnim preinakama (*ròb - ròba*) i riječi s neistoslogovnim preinakama (*žìvot - živòta*). Prvi se podtip dalje raščlanjuje na riječi kod kojih dolazi do promjene samo tona (*ròb - ròba*), samo trajanja (*blîz - blîzneta*) te tona i trajanja (*kònac - kônci*). Drugi podtip koji se odnosi na neistoslogovne preinake poznaje četiri skupa jedinica jer mu se preinačuju samo mjesto (*žìvot - živòta*), mjesto i ton (*jèzero - jezéra*), mjesto i trajanje (*kòvāč - kováča*), mjesto, ton i trajanje (*vrijéme - vrèmena – vremèna*) (Vukušić i sur. 2007: 26–28).

Zanaglasna dužina ne može biti nositelj naglasaka, odnosno ne može stajati sama u riječi. U standardnom hrvatskom jeziku zanaglasna dužina ne može stajati ispred naglašenog sloga. Sustavne dužine nužno ne ulaze u fonološki sustav, gramatička dužina imenica je fonološka pojava jer ima razlikovnu ulogu i trebalo bi je očuvati (Martinović 2014: 75), ali u

razgovornom se jeziku ona uglavnom ne ostvaruje (Barić i sur. 2005: 70). Kod imenica je nalazimo u genitivu množine, genitivu i instrumentalu jednine ženskog roda. Gramatička se dužina odnosi i na glagole u prezentskim nastavcima te u nastavcima određenih oblika pridjeva (Jelaska 2004: 216).

Škarić (2007) prozodiju hrvatskog jezika opisuje na tri razine. Posebni prikaz daje za tri tipa, a to su klasični, prihvaćeni i prihvatljivi tip općeg hrvatskog jezika. U sljedećih nekoliko rečenica bit će opisane osnovne razlike. Prvi i najstroži, klasični, isto kao i prihvatljivi tip, poznaje sva četiri naglasaka, dok prihvaćeni ima tri naglasaka, a to su kratki, dugosilazni i dugouzlazni. Prihvaćeni tip također, za razliku od prva dva, dopušta silazne naglaske te nema zanaglasne duge slogove. Klasični ima i duge i kratke zanaglasne slogove, prihvatljivi također, ali se dugi često krata, a razlike neutraliziraju. Prijenos silaznih naglasaka na prednaglasnicu je u klasičnom tipu obavezan, u prihvatljivom je čest, a u prihvaćenom je iznimka. Nadalje, prihvaćeni tip ne poznaje zanaglasne duge slogove, a na nepočetnim slogovima dopušta silazne naglaske. (Škarić i sur. 2007: 129).

Prebacivanje naglasaka na prednaglasnicu može biti oslabljeno i neoslabljeno. Oslabljeno je prebacivanje silaznog naglasaka koji postaje kratkouzlazni, dakle i time dio svoje snage prenosi na sljedeći slog (*ù kuću, nà bārku*), a neoslabljeno prenošenje se odnosi na ostvarivanje kratkosilaznog naglasaka na prednaglasnici čime se sva silina ostvaruje na početnom slogu (*ù vodu, ĩznad grāda*). Današnja tendencija ukazuje na sve rjeđe prenošenje naglasaka na prednaglasnicu, pogotovo u duljih riječi. To se može povezati s napuštanjem neistoslogovnih preinaka jer spada u istu skupinu promjena naglasaka. Prenošnje koje se i dalje odvija bez velikih iznimaka je stapanje negacije i glagola jer se u većini slučajeva događa u cijeloj paradigmi i stoga ne spada u okvir paradigme neistoslogovnih preinaka. One se javljaju (*nè pītām, nè pītāš, nè pītā, nè pītāmo, nè pītāte, ne pītajū*), ali su rijetke (Vukušić i sur. 2007: 29).

U trenutno jednom od najčešće korištenih priručnika, *Hrvatskoj gramatici* (Barić i sur. 2005) posebna su poglavlja posvećena prozodijskom sustavu. Riječi se dijele na one koje nose naglasak, one su naglašene ili samostalne riječi, naglasnice te one koje ne nose naglasak, a zovu se nenaglašene ili nesamostalne, nenaglasnice odnosno klitike. *Gramatika* objašnjava da se nenaglasnice u govoru uvijek vežu za naglasnicu (*nà noge, pòd grād, ĩzā me, vesělili smo se : za òca, na krīlu, bez náde*) i tako nastaje jedna izgovorna riječ koja može biti jednosložna, ona koja sadrži jednu jednosložnu naglasnicu (*zrāk*) ili višesložna, sadrži jednu naglasnicu i jednu ili više nenaglasnica (*u vòdi, srěo sam ga*). Nadalje, naglasak je slobodan, tj. može se ostvariti na gotovo bilo kojem slogu osim na zadnjem, a naglasci se kroz paradigmu mogu

mijenjati (N jd. *lònac*, G jd. *lónca*, *lônče*, N mn. *lônci*, G mn. *lônācā*). Jasno je propisano naglašavanje prednaglasnica (koje mogu postati naglašene) i zanaglasnica (koje ne mogu postati naglašene). U slučaju da se prednaglasnica nađe pred riječi sa silaznim naglaskom dolazi do leksički i morfološki uvjetovanog prebacivanja naglasaka na prednaglasnicu. Međutim, ako se ona nađe ispred riječi s uzlaznim naglaskom do prebacivanja ne dolazi (Barić i sur. 2005: 72).

Prozodijski sustav opisan u gramatici Barić *et al.* (2005) nikako ne odgovara realnom stanju u hrvatskome jeziku. Odstupanja od nabrojenih pravila vidljiva su u pojedinim leksemima (npr. posuđenicama), u tvorbi (složenica, kratica) i u sintaktičkim jedinicama (npr. spoj prednaglasnice i riječi sa silaznim naglaskom). Što se tiče stranih riječi, pravilo da na zadnjem slogu ne može stajati naglasak za njih ne vrijedi (a ne vrijedi ni za sve hrvatske riječi, primjerice kratice – *hadezê* (HDZ), *haeselës* (HSLs), *esdepê* (SDP)). Pranjković (2001: 302–304) ističe da je u praksi uvijek bilo dosta riječi u kojima su se silazni naglasci realizirali na unutrašnjim ili završnim slogovima. Tako navodi da se dvosložne riječi katkada mogu ostvariti s kratkosilaznim naglaskom na posljednjem slogu. Preneseni naglasci češći su kod davno posuđenih riječi (*ràdist*, *ràsist*, *rèlist*, *rèlikt*, *rèmont*, *rèvanš*, *rèvers*, *rùsist*)⁷, dok su kratkosilazni naglasci na posljednjem slogu češći kod novijih riječi, npr. *reprînt*, *resèt*, *reskript*, *resùrs*, *retèrn*, *retùš*. Također, rjeđi je slučaj da se dvosložne, trosložne i višesložne riječi ostvaruju s dugosilaznim naglaskom na posljednjem slogu, ali ni to nije posve isključeno, kao što je vidljivo u primjerima *repesâž*, *resantimân*, *rešô*, *retûr*, *radiofâr*, *renomê*, *rezimê*, *rokokô*, *rondô*. No zato su vrlo česte trosložne ili višesložne riječi u kojima se kratkosilazni realizira na posljednjem slogu. Takav je naglasak, ističe Pranjković, u stranim riječima u većini slučajeva i običniji, bar u razgovornom stilu i uopće u nenadziranim tipovima govorenja, nego pomaknuti (običnije je npr. *recenzènt* nego *recènzent*), npr. *racionalîst*, *radarîst*, *radijânt*, *radikalîst*, *radiotelegrafîst*, *realîst*, *rebelijânt*, *recidivîst*, *recipijènt*, *referènt*, *reflektânt*, *reformîst*, *regionalîst*, *rekonvalescènt*, *rekurènt*, *relativîst*, *remitènt*, *replikânt*, *reprezentânt*, *respicijènt*, *revanšîst*, *revivalîst*, *revizionîst*, *rezervîst*, *rojalîst*, *romanîst*, *rudimènt* itd. Pranjković zaključuje da bi opisane naglaske na nepočetnim slogovima valjalo u hrvatskome standardnom jeziku dopustiti bar kao dubletne, s tim da bi oni u nekim situacijama bili i primarni, a preneseni naglasci obilježeni kao klasični, zastarjeli ili čak regionalni.

⁷ Pranjković u svome članku navodi samo primjere koje počinju sa *r*, što također svjedoči o broju riječi koje se odupiru normi.

Marković (2016: 10) također tvrdi da osnovna pravila naglašavanja koja nabrajaju gramatike zapravo ne vrijede, odnosno „vrijede za *prototipni* hrvatski leksik, za *prototipne* oblike i tvorbe, za *prototipno* hrvatsko naglašavanje, ali ne za hrvatski standardni jezik u cjelini, a pogotovo ne za govor obrazovanih hrvatskih gradskih stanovnika“. On prepoznaje nekoliko lingvističkih struja koje pokušavaju riješiti problem naglasne norme, a to su sljedeće (isto: 12–13):

»i) nastojanja da se hrvatska naglasna norma odmakne od tzv. klasične i privede upravo hrvatskoj zapadnoj novoštokavštini, ali i dalje relativno strogoj (ako predikacija *strog* tu išta vrijedi), utemeljenoj na hrvatskim zapadnonovoštokavskim govorima; ii) nastojanja da se hrvatska naglasna norma „demokratizira“ priznavanjem činjenice da unutar postojeće ima mnogih odstupanja; iii) priznavanje činjenice da se u zadnjih nekoliko desetljeća razvio jedan općehrvatski prihvatljiv govorni uzus obrazovanih gradskih govornika, koliko-toliko prihvaćen u svim četirima velikim hrvatskim gradovima, prisutan u nacionalnim govornim medijima, u školstvu i sl., s manje ili više prešutim pitanjem: Što bi se dogodilo kad bismo taj sutra stavili u gramatike, barem u naznakama, pa ionako velik broj govornika tako govori i ne smatra da griješi (odnosno nema nikakva motiva učiti tzv. klasičan naglasak, koji je daleko složeniji, teže ga je savladati, a opet, u jezičnoj zajednici nema nuždan prestiž)?«

2.4. Odstupanja od norme u elektroničkim medijima

Škarić i Varošaneć-Škarić (1994) svojom analizom cjelokupne govorne izvedbe 154 televizijskih govornika procjenjivali su njihov govor s obzirom na retorički dizajn, govornu izvedbu i vizualne znake. Za ovaj rad najvažniji su podaci prikupljeni istraživanjem govorne izvedbe, odnosno naglasaka. Pokazali su da više od polovice ima dvonaglasni ili tronaglasni sustav, a ostali su govornici ocijenjeni kao uglavnom dobri sa sporadičnim pogreškama. Prema organskom idiomu govornici u istraživanju koji imaju reducirani naglasni sustav su kajkavci i čakavci. Autori upozoravaju na poteškoće s kojima se susreću fonetičari na Hrvatskoj televiziji gdje toleriraju naglasne pogreške jer znaju koliko je teško ispraviti organski prozodijski temelj. Oni odobravaju propuštanje govornika koji dolaze iz neštokavskih područja na televiziju ili na glumačku akademiju jer bi u suprotnom bilo stvoreno nenormalno i neracionalno stanje. Napominju da stručnjaci znaju: «lakše je urediti nečiji prozodijski sustav do granice tolerantnosti nego nekultiviran glas učiniti medijski prihvatljivim» (Škarić i Varošaneć-Škarić 1994: 8).

Novija istraživanja govora na hrvatskim nacionalnim televizijama ukazala su na nepravilnosti i nedosljednosti u naglasnim sustavima voditelja (Banković-Mandić i Runjić-

Stoilova (2006) te Runjić-Stoilova i Bartulović (2011). Te su analize pokazale da odstupanja postoje s obzirom na emisiju i na televiziju. Pokazalo se da je govor spikera HTV-a u odnosu prema RTL-u i Novoj TV uzorniji, a razlog tomu je kvalitetna spikerska služba HTV-a. Voditelji RTL-a i Nove TV su dobili razmjerno visoke ocjene, ali zahvaljujući tomu što su to voditelji bivši zaposlenici HTV-a gdje su prošli školovanje (Banković-Mandić i Runjić-Stoilova 2006). Međutim, i kod najkvalitetnije televizije se potkradaju izgovorne pogreške, druge dvije televizije su po broju pogrešaka u još lošijoj poziciji pa se postavlja pitanje što je s tim manjim lokalnim televizijama koje nisu pod tolikim povećalom struke.

Prilikom istraživanja govora profesionalnih govornika isključivo na HTV-u (Runjić-Stoilova i Bartulović 2011), u kojem su prikazana odstupanja od standardnog naglasnog sustava zaključeno je da voditelji, novinari i spikeri u jednoj minuti u prosjeku naprave jednu naglasku pogrešku. Cilj istraživanja bio je ustanoviti koliki je odklon od norme, objektivno zabilježiti i objasniti prirodu uočenih grešaka te ustanoviti ide li HTV prema komercijalnim televizijama koje idu «u korak s vremenom» kako bi više zainteresirale svoje gledatelje (Opačić 2006: 524, prema Runjić-Stoilova i Bartulović 2011). Istraživanje je obuhvatilo većinom informativne te poneke mozaične emisije, ukupni korpus čini 418 minuta programa. Pretpostavka je bila da bi govor trebao biti uzoran s malim brojem odstupanja. Najčešće pogreške su bili silazni naglasci na nepočetnom slogu, hiperkorektnost te neutralizacija kratkosilaznog i kratkouzlaznog naglasaka. Kao uzrok odstupanja od norme navodi se neusustavljenost pravila, težnja za pojednostavljenjem naglasne norme, ali i poimanje klasičnog naglasnog standarda kao ruralnog i nekultiviranog (Runjić-Stoilova i Bartulović 2011: 153-166).

Istraživanje govora spikera i novinara na Hrvatskome javnom radiju, pokazalo je da novinari griješe u većoj mjeri nego spikeri u odstupanju od naglasne norme (Zgrabljii i Hršak 2003). Samu normu teško je definirati jer ona, kao što je ranije spomenuto, još uvijek nije kodificirana. Pogreške su svrstane u tri kategorije: kraćenje dugih naglasaka, nerazlikovanje kratkih naglasaka (realizacija kratkouzlaznog kao kratkosilazni te obrnuto) te pojavljivanje silaznih naglasaka na nepočetnim slogovima u posuđenicama. Za ovaj rad najzanimljivije su pogreške svrstane u drugu skupinu. Autorice su potvrdile tendenciju koju opisuje Kravar (prema Zgrabljii i Hršak 2003: 196), a to je zamjenjivanje kratkouzlaznog naglasaka dugouzlaznim na mjestu gdje dolazi zanaglasna dužina (*pòdātākā* - *podátaka*). Pogreške neprebacivanja silaznog naglasaka na prednaglasnicu pripisuju novinarima koji tu pojavu smatraju «tuđom» i zato je ne provode. Nadalje, prema vrsti riječi novinari najčešće griješe u naglašavanju glagola, zatim pridjeva, a nakon toga imenica.

U istraživanju ortoepskih odstupanja radijskih voditelja (Ilinović 2015) na korpusu od ukupno 78 informativnih emisija osam regionalnih radijskih postaja Hrvatske radiotelevizije pokazalo se da je jedan od najvećih uzroka odstupanja regionalna pripadnost voditelja. Tako je vidljivo da govornici štokavskih govornih područja imaju manje pogrešaka od neštokavaca, a zaključak je da postoji odstupanje između propisanih pravila i prakse. Kao najčešće greške navode se neprenošenje naglaska na prednaglasnicu te silazni naglasci na nepočetnom slogu u riječi (Ilinović 2015: 75).

3. Istraživačka pitanja i hipoteze

Dosadašnja istraživanja pokazala su da u govoru profesionalaca na nacionalnim televizijama postoje odstupanja od naglasne norme. Dosad nije bilo istraživanja o govoru na lokalnim televizijama, pa će se ovo istraživanje usmjeriti upravo na njih. S obzirom na to da govor voditelja i spikera utječe na govor cjelokupnog stanovništva, bitno je da odstupanja od pravila nema ili da se pojavljuju u što manje slučajeva.

Ovo istraživanje usmjereno je na odstupanja s obzirom na pogrešno mjesto naglaske u riječi, a cilj je provjeriti koje pogreške su najčešće. Pretpostavke su da govornici griješe u tome što ne prebacuju naglaske u govornoj riječi ili smještaju naglaske na pogrešno mjesto u leksičkoj riječi. Cilj je analizirati koliko su učestale pogreške voditelja na pojedinim televizijama i usporediti nacionalne i lokalne televizije, kako bi se ustanovilo kolika je razlika između govora voditelja na nacionalnim i lokalnim televizijama.

Kao što su ranija istraživanja pokazala (Ilinović 2015), pretpostavka je da će govornici neštokavskih područja imati veći broj pogrešaka u odnosu na govornike štokavskih područja. Isto tako se zbog različitih ciljeva televizijskih stanica od voditelja na nacionalnim televizijama očekuje veći stupanj jezične kultiviranosti nego od voditelja na lokalnim televizijskim kućama.

S obzirom na to da su dosadašnji radovi provedeni na temu ortoepske norme obuhvaćali veći korpus u kojem su bile ispitivane sve sastavnice naglasnog sustava, potrebno je uzeti u obzir moguća odstupanja od dobivenih rezultata jer je ovaj rad bavi samo temom pogrešnog mjesta naglaske u riječi. U ovom radu neće se razlikovati voditelje, novinare i spikere jer lokalne televizije imaju tendenciju raditi po principu da jedna osoba obavlja više funkcija, odnosno da priprema, najavljuje i čita vijest. Iz toga razloga potrebno je sagledati ukupnu sliku cijele televizije i na temelju toga donijeti zaključke.

Iz ranije prikazanih pretpostavki iskristalizirale su se tri glavne hipoteze ovog rada. Prva hipoteza odnosi se na odnos broja pogrešaka između nacionalnih i lokalnih televizija gdje se očekuje da će govornici na HTV-u, Novoj TV i RTL-u imati manje odstupanja od govornika na Mreži TV Split, Varaždinskoj te Vinkovačkoj televiziji. Jedan od razloga mogu biti veća očekivanja koja su postavljena pred nacionalne televizije u odnosu na privatne (Sapunar Knežević i Togonal 2012: 30). Druga hipoteza postavljena je na očekivanju da će govornici lokalnih televizijskih postaja sa štokavskog govornog područja imati manje odstupanja od standarda nego govornici televizijske postaje koja se nalazi na neštokavskom

području. Pod štokavske televizije svrstane su Vinkovačka televizija iz Vinkovaca i Mreža TV iz Splita, a Varaždinska televizija nalazi se na neštokavskom govornom području. Treća hipoteza odnosi se samo na nacionalne televizije i očekuje se razlika između televizija koje surađuju s fonetičarima i onih koje s njima ne surađuju. Uloga fonetičara trebala bi pozitivno utjecati na govor voditelja. HTV ima Službu za jezik i govor, dok Nova TV ima pomoć fonetičara, a prema saznanjima autora ovog rada, RTL trenutno osim lektora ne traži pomoć stručnjaka za govor. Očekuje se da će u odnosu na RTL novinari s prve dvije televizije manje griješiti u naglašavanju. Osim hipoteza postavlja se istraživačko pitanje u kojih vrsta riječi se na analiziranih šest televizija najviše griješi u mjestu naglaska u riječi.

4. Metoda

U radu su analizirane snimke središnjih informativnih emisija tri nacionalne (HTV, RTL, Nova TV) i tri lokalne televizije (Mreža TV Split, Vinkovačka i Varaždinska televizija). U obzir su uzimane najave voditelja i prilozi ukupnog trajanja 2 minute govora po emisiji. U analizu nisu uvršteni dijelovi u kojima se javlja govor ispitanika, gostiju i intervjuiranih osoba. Kako bi se stekla objektivna slika i bilo obuhvaćeno više govornih profesionalaca, vremenski raspon analiziranih snimaka je šest dana. U istraživanje je jednako ukomponiran govor voditelja koji najavljuju priloge uz govor spikera koji ih čitaju. Zbog prakse lokalnih televizija u čijim emisijama ista osoba obavlja više funkcija, odnosno najavljuje vlastite priloge u kojima čita vijesti⁸, nije bilo moguće posebno ih segmentirati. Profesionalne televizijske govornike čiji se govor analizira nazvat ćemo voditeljima (ne radeći distinkciju između voditelja, novinara i spikera). Emisije HTV-a, RTL-a, Mreže TV Split, Vinkovačke TV i Varaždinske TV koje su uvrštene u analizu su emitirane od 8. do 13. kolovoza 2016. godine, a zbog poteškoća s naknadnim pristupom sadržaju, korištene su emisije Nove TV nastale u razdoblju od 5. do 11. svibnja 2017. godine. Iz svake emisije preuzete su 2 minute govora, a ukupni korpus čine 72 minute sadržaja. U analizu su uvrštene sljedeće emisije: Dnevnik HTV-a, RTL Danas, Dnevnik Nove TV, Vijesti Mreže TV Split, Dnevnik Vinkovačke TV i Dnevnik Varaždinske televizije.

Autor rada tri je puta preslušao odabrani korpus te je izdvojio 83 riječi u kojima je čuo pogrešno mjesto. S obzirom na to da se radi isključivo o provjeravanju ispravnog mjesta naglaska dodatna verifikacija od strane više stručnjaka nije potrebna. Riječi su provjerene u pisanim izvorima, bile one u rječničkom obliku ili u paradigmi. Pogrešno mjesto naglaska obilježeno je masno otisnutim naglašenim vokalom u riječi.

Pogrešno mjesto naglaska definirano je prema pisanim izvorima. Budući da postoji neslaganje između različitih rječnika i normativnih priručnika, a ortoepska se norma sama po sebi često karakterizira kao najproblematičnija norma koja lako izmiče standardu (Mićanović 2004: 122), potrebno je odrediti izvore prema kojem će se provjeravati ispravnost naglasnog sustava u ovome radu.

Za potrebe ovoga rada bit će korišten *Veliki rječnik hrvatskoga jezika* Vladimira Anića (2004) koji sadrži oko 70 000 natuknica i približno 125 000 obrađenih pojmova. Kao najveći rječnik hrvatskog jezika i od strane struke jedan od najpouzdanijih bit će korišten za provjeru

⁸ Zaključak autora na temelju glasa novinara jer u prilogima nerijetko nije bilo potpisa autora i čitača.

naglasaka, ali i po potrebi za provjeru ako pogrešno izgovoreno mjesto naglasaka ima razlikovnu ulogu. Za pretraživanje natuknica bit će korišten *Hrvatski jezični portal*⁹ nakladničkih kuća Znanje i Srce, čija se rječnička baza temelji na Anićeve *Rječniku*. Kao potporanj Anićeve rječniku bit će korištena knjiga *Naglasak u hrvatskom jeziku* Stjepana Vukušića, Ivana Zoričića i Marije Grasselli-Vukušić (2007) koja se detaljno bavi naglašavanjem ne samo u osnovnom rječničkom obliku nego daje pravila za naglašavanje u paradigmi. Knjiga se sastoji od dva velika dijela. Prvi dio uključuju teorijski dio o povijesti naglašavanja, a zatim daje zasebne upute o naglašavanju imenica, pridjeva, glagola i ostalih vrsta riječi. Drugi dio je kazalo koje sadrži približno 57 000 riječi. Svaka natuknica numerirana je, a broj uz nju vodi do teorijskog dijela o naglasnim svojstvima određenim za tu riječ. Kombinacijom ovih dvaju izvora cilj nije pronaći neslaganja nego je svrha detaljnija provjera potencijalno pogrešno naglašanih riječi s obzirom na to da Anićeve rječnik daje uputu o naglasku samo za određene jedinice u paradigmi.

Nakon slušne procjene i provjere svake riječi te utvrđivanja ponašanja naglasaka u paradigmi, bit će dobiven ukupan broj pogrešaka koje će kasnije biti sustavno prikazane s obzirom na vrstu riječi i s obzirom na pojedinu televiziju.

Kao što je već rečeno (v. *Uvod*), prosječan govornik hrvatskoga ne razlikuje ili gotovo da ne razlikuje ton i dužinu naglašenoga sloga, stoga je istraživanje usmjereno na osnovno – mjesto naglasaka. Pogrešnim mjestom naglasaka smatra se svako odstupanje od norme prilikom naglašavanja riječi ili govornih riječi (tj. spoj prednaglasnice i riječi sa silaznim naglaskom).

⁹ <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=main>, u daljnjem tekstu HJP.

5. Rezultati i rasprava

Iz analiziranog korpusa lokalnih i nacionalnih televizija, pogreške su podijeljene u nekoliko različitih skupina. Budući da je analizirano samo mjesto naglaska, dobiveno je nekoliko kategorija u kojima se javljaju pogreške. Prva podjela odnosi se na rasprostranjenost pogrešaka s obzirom na pojedinu televiziju i na razlike između nacionalnih i lokalnih televizija. Iznad te kategorije bit će analiziran broj odstupanja s obzirom na vrstu riječi (imenica, glagol, glagolski pridjev trpni¹⁰, glagolski pridjev radni¹¹, pridjev, govorna riječ, prilog), a posebno će se istražiti odstupanja u toponimima, stranim riječima i prebacivanje naglaska na prednaglasnicu.

U *Tablici 1* vidljive su sve prikupljene pogreške i sustavno su prikazane. Zbog kolebanja u normi uz ukupan broj pogrešaka prikazan je broj pogrešaka ako se izuzmu moguće dublete. Riječi kod kojih postoji kolebanje u tablici su podcrtane. Dublete se u ovom radu odnose na riječi koje se s obzirom na mjesto naglaska razlikuju u Vukušićevu i Anićevu rječniku te riječi koje mogu biti naglašene na dva različita načina u istome rječniku. Pod kolebanje u normi su također svrstane govorne riječi kod kojih nije došlo do prebacivanja silaznog naglaska na prednaglasnicu. Već je ranije spomenuto da se u tim slučajevima mišljenja jezikoslovaca razilaze. Sve je manje slučajeva u kojima prebacivanje nije obavezno, ali autor rada smatra kako bi se tog pravila trebalo držati. Kako bi rezultati bili što objektivniji, prikazan je i broj pogrešaka u jednoj minuti s obzirom na pojedinu televiziju.

Tablica 1 Ukupan broj pogrešaka s primjerima i razdiobom

Televizija	Ukupan broj pogrešaka	Ukupan broj pogrešaka u minuti	Broj pogrešaka vrsta riječi	Broj pogrešaka bez kolebanja u normi
HTV	7	0,54	Imenice: 6 Govorna riječ: 1	5
Primjeri	Makedonija, medalju, <u>segmentima</u> , kilometra, demografija, / <u>dosutra</u> /, foto-finišu			
RTL	10	0,83	Imenice: 6 Pridjevi: 1 Glagolski pridjevi: a) GPT: 1 b) GPR: 1	6

¹⁰ Dalje u tekstu, tablicama i grafičkim prikazima GPT.

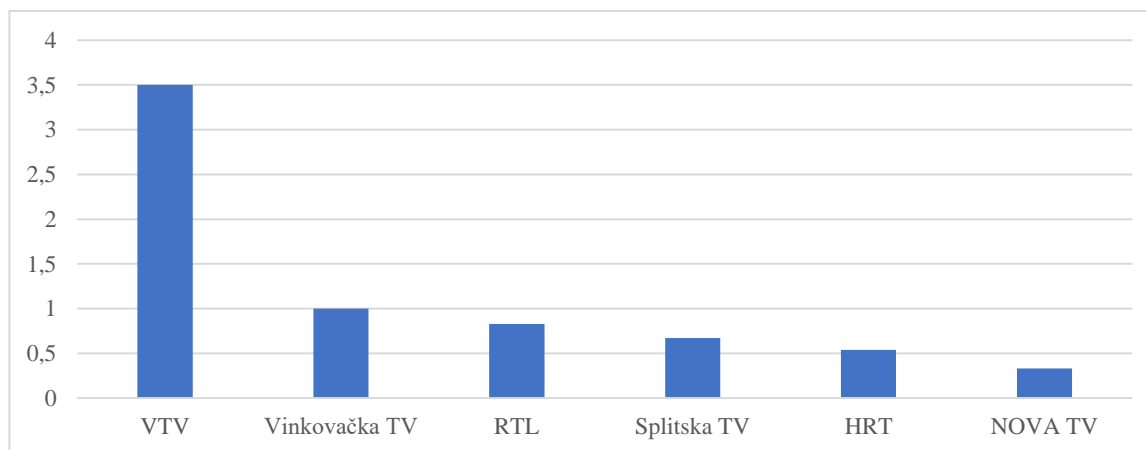
¹¹ Dalje u tekstu, tablicama i grafičkim prikazima GPR.

			Govorna riječ: 1	
Primjeri	<u>Koprivnica</u> , osjećao, municiju, revizija, honorar, <u>strategija</u> , <u>pretposljednji</u> , pokazan, / <u>odnjih</u> /, negodovanja			
Nova TV	4	0,33	Glagoli: a) infinitiv: 1 Govorne riječi: 3	1
Primjeri	/od <u>ju</u> tra/, /od <u>ju</u> tra/, protumačiti, / <u>ko</u> dnas/			
Varaždinska televizija	42	3,5	Imenice: 12 Glagoli: a) infinitiv: 3 b) prezent: 1 Glagolski pridjevi: a) GPT: 18 b) GPR: 7 Govorna riječ: 1	38
Primjeri	Remetincu, utrošeno, Remetinca, dolazilo, remećenja, <u>postavljanje</u> , projekta, nadograđivan, uređen, donosimo, pojavile, provjeriti, plasirana, nastaviti, <u>površinu</u> , iskorišten, obnovljeno, sanirana, <u>odobreno</u> , <u>površina</u> , započeli, <u>odobreno</u> , dodijeljenih, građevine, <u>adut</u> , propadanja, projekta, proslavljen, biciklist, podsjetio, otvoren, usmjeren, <u>iskoristiti</u> , / <u>unjima</u> /, ostvareni, pripravljeni, prijavljen, održan, uređena, ostavila, pobrinule, ostavile			
Vinkovačka televizija	12	1	Imenice: 4 Glagoli: a) infinitiv: 1 b) prezent: 1 Pridjevi: 2 Glagolski pridjevi: a) GPR: 2 Prilog: 1 Govorna riječ: 1	8
Primjeri	zaustaviti, konkretnih, <u>pacijenata</u> , <u>obavljaju</u> , zaredom, <u>donatora</u> , koristila, ministar, koristio, centara, najveće, / <u>odnjih</u> /			
Mreža TV Split	8	0,67	Imenice: 3 Glagoli: a) prezent: 2 Pridjevi: 1 Glagolski pridjevi: a) GPT: 1 b) GPR: 1	7
Primjeri	nazočila, imovine, komentira, uvjerava, dalmatinskoj, posredovanje, <u>turisti</u> , provedeno			

5.4. Rezultati s obzirom na pojedinu televiziju

Kvantitativni prikaz broja pogrešaka s obzirom na pojedinu televiziju ukazuje na najveće odstupanje od norme kod Varaždinske televizije koja spada u lokalne televizije neštokavskog govornog područja. Ukupan broj pogrešaka iznosi 42 od čega su tri pogreške određene kao posljedica hiperkorektnosti, odnosno prebacivanje naglaska ulijevo kad za to nema opravdanog razloga (Martinović 2014: 48) (*Remetincu, Remetinca, pojavile*), jedna pogreška odnosi se na neprebacivanje naglaska na prednaglasnicu (*unjima*), četiri riječi imaju strano podrijetlo (*adut, projekta, biciklist...*). Ostale pogreške mjesta naglaska nastale su zbog lokalnog govora kajkavskog narječja. Veliki broj odstupanja od ispravnog mjesta naglaska kod Varaždinske televizije potvrđuje hipotezu da u odnosu na ostale lokalne televizije, ona koja je s neštokavskog područja ima najveći broj pogrešaka. Broj pogrešaka kod novinara Varaždinske televizije iznosi 3,5 u jednoj minuti, dok zbroj pogrešaka kod novinara televizija sa štokavskog područja, Vinkovačke televizije i Mreže TV Split iznosi 1,2 pogreške u jednoj minuti.

Grafički prikaz 1. Broj pogrešaka u minuti s obzirom na pojedinu televiziju

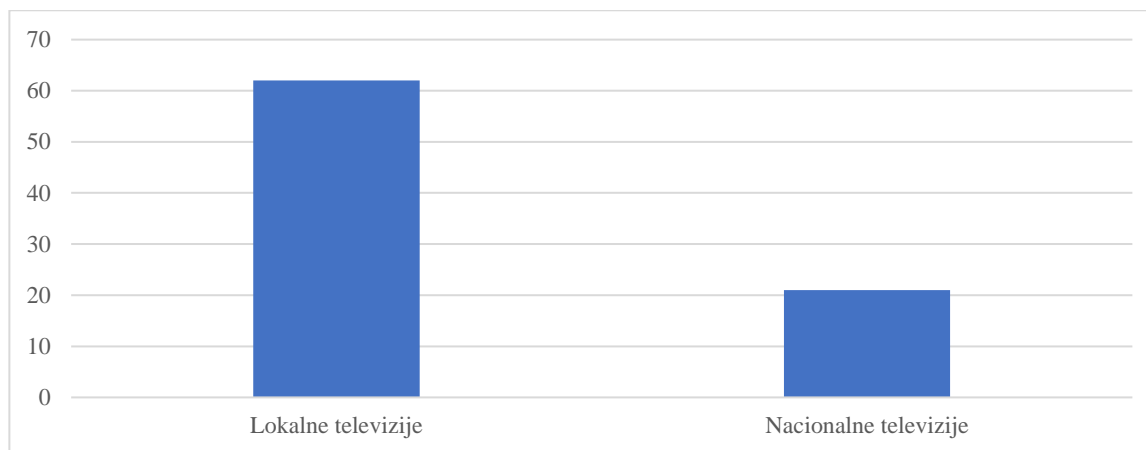

5.4. Rezultati s obzirom na razlike između lokalnih i nacionalnih televizija

Prilikom usporedbe lokalnih i nacionalnih televizija potvrđena je očekivana hipoteza da je zbroj pogrešaka lokalnih televizija (62, odnosno 1,72 pogreške u minuti) veći od zbroja pogrešaka nacionalnih televizija (21, odnosno 0,58 pogrešaka u minuti) što je vidljivo u *Grafičkom prikazu 2*. To se može pripisati strožim kriterijima koje provode nacionalne

televizije, većim očekivanjima publike koja je ujedno i mnogobrojnija. Također, ako se usporede rezultati televizija koje surađuju s fonetičarima (Nova TV) ili u slučaju HTV-a na kojem djeluje Služba za jezik i govor, potvrđena je hipoteza da upravo te televizije imaju manji broj odstupanja (0,46 pogrešaka u minuti) od onih televizija koje nemaju taj vid stručne pomoći (0,83 pogreške u minuti). To ujedno potvrđuje važnost uloge fonetičara u javnim medijima koji svojim djelovanjem znatno utječu na kvalitetu govora profesionalaca. Nadalje, obje potvrđene hipoteze, da se kvalitetnije govori na nacionalnim televizijama te da televizije koje surađuju s fonetičarima, pokazuju koliko je bitno da se standard govora podigne na svim televizijama uključenima u analizu.

Grafički prikaz 2. Ukupan broj pogrešaka nacionalnih i lokalnih televizija

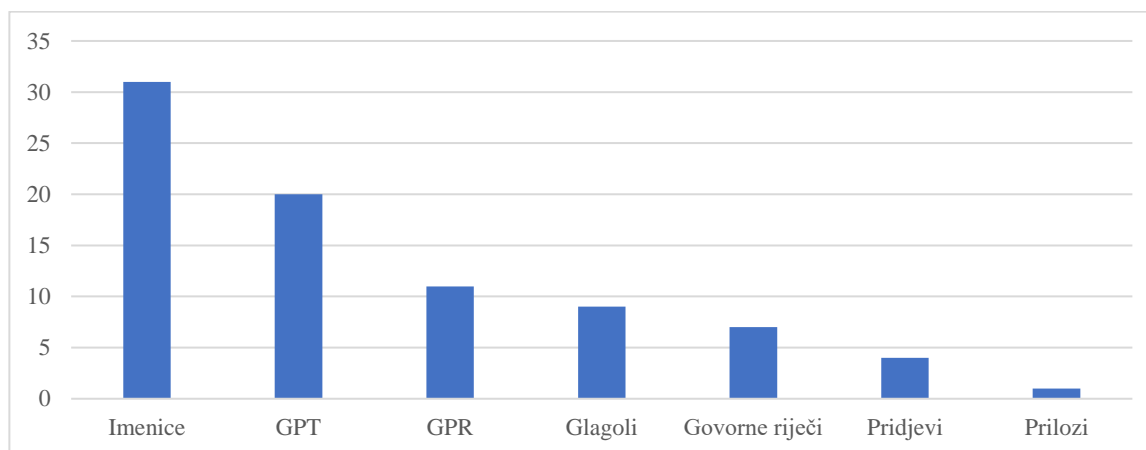

5.4. *Rezultati s obzirom na vrstu riječi*

Najveći broj odstupanja od norme, gledajući zbroj rezultata svih analiziranih televizija, vidljiv je u imenicama (31 pogreška), no to ne čudi ako se u obzir uzme da je većina riječi posuđena (v. poglavlje 2.3). Ipak, nemali je broj i onih hrvatskog podrijetla i onih davno posuđenih koje su se već trebale prilagoditi hrvatskoj naglasnoj normi. Zatim slijede odstupanja u glagolskim pridjevima trpnim (20 pogrešaka) i radnim (11 pogrešaka) koji su mogli biti uvršteni i u glagole (primjerice kao dio perfekta ili kao dio predikata) te glagolima (9 pogrešaka). Već je rečeno da je u radu odstupanjem smatrano svako neprenošenje naglaska na proklitiku, iako to, prema suvremenim jezikoslovcima, nije pogreška. Takvih je sedam, odnosno šest riječi jer se jedna ponavlja (v. *Tablica 1*). Najmanji je broj odstupanja zabilježen u pridjevima (4 pogreške) i priložima (1 pogreška), ali razlog

tome je vjerojatno njihova čestotnost, a ne govornikovo uspješno savladavanje naglasaka u tim vrstama riječi.

*Grafički prikaz 3. Distribucija grešaka s obzirom na vrstu riječi*¹²

5.4. Toponimi

Prilikom analiziranja korpusa vrlo često se pojavljuju imena gradova, država, naselja i ostalih zemljopisnih pojmova, ali rijetko s krivim mjestom naglasaka. Od ukupne četiri pogreške, jedna ima dubletni oblik, jedna je riječ stranog podrijetla, a dvije su zapravo ista imenica koja se javlja dva puta u dva različita padeža i znak je hiperkorektnosti. *Makedonija* je riječ stranog podrijetla, ali oba izvora koja su korištena prilikom provjere se slažu da bi naglasak trebao biti na drugom slogu. *Koprivnica* je navedena kao primjer kolebanja norme. U ovom slučaju naglašena je prema novoštokavskoj akcentuaciji iako AniĆ (2004) dopušta silazni naglasak na drugom slogu. Imenica u oblicima *Remetincu* i *Remetinca* je znak hiperkorektnosti jer taj oblik ne pronalazimo u organskom govoru kajkavaca u Varaždinu, a norma propisuje dugouzlazni naglasak na trećem slogu.

¹² U nedostatku bolje podjele, u rezultatima su među vrstom riječi navedene *govorne riječi*, premda one ne pripadaju vrstama, *glagolski pridjev trpni* i *glagolski pridjev radni* koji su odvojeni od pridjeva jer je riječ o hibridnim oblicima (imaju i svojstva glagola i svojstva pridjeva).

5.4. *Riječi stranog podrijetla*

Već je bilo govora da se u praksi često odstupa od klasične hrvatske naglasne norme, poglavito kod riječi stranog podrijetla. Na to je upozorio Moskatelo (1954: 51) u svome članku *Akcentuacija tuđica na -or u hrvatskom jeziku*. Moskatelo napominje da se u praksi, unatoč pravilima, ostaje kod stranog naglaska, pa se umjesto kompòzītor, sterilizātor, ventilātor, regulātor itd. redovito govori kompozītor, sterilizātor, ventilātor, regulātor. Isto tvrdi Pranjković (2001), koji ističe da danas ima malo i novoštokavaca koji govore radijātor ili akumulātor te da su naglasci tipa radijātor posve prevladali. Razlog tomu vidi u utjecaju medija čiji najutjecajniiji centri nisu smješteni u centralnoštokavsko područje. Stoga ne treba čuditi brojnost pogrešaka u analiziranome korpusu, odnosno u riječima poput segment, pacijent, turist, projekt, adut, biciklist i sl.

5.4. *Prebacivanje na prednaglasnicu*

U osam primjera nije došlo do prebacivanja naglaska na prednaglasnicu. Kao što je ranije objašnjeno, norma sve više popušta i sve češće je dopušteno neprebacivanje. Škarić (2009) između ostalog piše da je prijenos silaznog naglaska na prednaglasnicu neobavezan (npr. u *knjizi*) ili čak nepotreban (pogotovo u dužim riječima, npr. u *něpovrāt*). No budući da je ovaj radi koncipiran na provjeravanju samo mjesta naglaska, a ne zanimaju ga ton i duljina, svako neprebacivanje koje propisuje norma ipak je smatrano pogreškom.

6. Metodika poučavanja naglasaka

U odnosu na ostali dio gradiva nastave hrvatskog jezika, prozodija se smatra vrlo teškim nastavnim problemom (Težak 1996: 266, prema Glušac 2016: 514), stoga se može zaključiti da ga učitelji i nastavnici sve manje obrađuju. To potvrđuju i neka od istraživanja (Đ. Blažeka 2003 i Barić i sur. 1999) koja je u svom radu prikazala M. Glušac (2016). Problematika koja se opisuje povezana je s kreiranjem nastavnog programa u kojem nema dovoljno mjesta za objašnjavanje pravila promjene naglasaka kroz paradigmu (Martinović i Pudić 2013: 153, prema Glušac 2016: 514). Drugi je problem koji Đ. Blažeka ističe (2003: 110, prema Glušac 2016: 514) manjak motivacije profesora i učitelja koji suhoparno objašnjavaju naglaske na primjeru nekoliko parova riječi. Na taj način učenici ne mogu naučiti dovoljno ili barem steći uvid u hrvatski naglasni sustav, pa dolaze do zaključaka da nemaju sluh za naglaske i brzo odustaju od daljnjeg učenja. Osim toga, Barić i sur. (1999: 62, prema Glušac 2016: 514) zaključuju da je u nastavi hrvatskoga jezika više zatupljena književnost, što zatvara prostor za učenje naglasnog sustava koje je već ionako dosta zanemareno.

Ne uče svi naglaske na isti način. Govornici koji su u svom materinskom idiomu već usvojili sva četiri naglasaka, uz manje će se poteškoća i spontano prilagoditi normi, dok će govornici udarnog sustava do pravilne proizvodnje naglasaka koji nedostaju u njihovu izgovoru doći na složeniji način (Pletikos Olof i sur. 2016: 295). To se pokazalo jednim od problema u poučavanju velikih skupina učenika jer su štokavci u prednosti u odnosu na druge (*isto*: 303). Upravo iz tog razloga veoma je bitno da je osoba koja je u ulozi učitelja savladala terminologiju te da je sposobna prepoznati, a možda i najvažnije, ispravno producirati pravilan naglasak. Samo na taj način može biti dobar uzor svojim učenicima jer pogrešno poučavanje naglasaka rezultira pogrešnim shvaćanjem pravila i kasnije se odražava na izgovor učenika. Kako bi se izbjegla mogućnost pogrešnog reproduciranja naglasaka od strane učitelja, uvijek je bolje koristiti unaprijed pripremljene zvučne materijale u kojima su naglaske u riječima izgovarali profesionalci, a naknadno ih verificirali stručnjaci.

S obzirom na to da ne postoje cjelovita istraživanja o poučavanju naglasaka (*isto*), u ovom dijelu rada napravljen je pregled plana i programa poučavanja naglasaka tijekom višegodišnjeg školovanja, odnosno u osnovnoj i srednjoj školi te visokoškolskom obrazovanju, a naglasak je stavljen na studij novinarstva i ostale srodne studije na privatnim i državnim fakultetima u Republici Hrvatskoj.

6.4. Poučavanje naglasaka

Prvi susret s pojmom *naglasak* učenici imaju u sedmom razredu osnovne škole¹³, gdje u sklopu nastave hrvatskog jezika, u nastavnom području *jezik*, uče naglasnu terminologiju, prepoznavanje i odabir ispravnog naglasaka, dok je bilježenje naglasaka na jednostavnim i čestim primjerima svrstano u izborni sadržaj. Tijekom tih dvaju satova, učenici bi trebali savladati razliku između propisane norme i onoga kako oni sami govore. Još je jedan sat posvećen pravilnom naglašavanju riječi u govorenju i čitanju u nastavnom području jezično izražavanje.

U srednjoj školi moguće je obrađivati poučavanje naglasaka s obzirom na gimnazije i strukovne škole, ali u četverogodišnjem sustavu značajne razlike nema, dok su segmentna i suprasegmentna svojstva izostavljena u trogodišnjem (Glušac 2016: 513). Prema *Nastavnom planu i programu za gimnazije*¹⁴, naglasak se obrađuje u prvom razredu u sklopu obaveznog predmeta Hrvatski jezik. Posvećeno mu je nekoliko sati tijekom kojih se zasebno obrađuju naglasak (akcent) i dužina (kvantiteta) u odnosu na naglasni sustav standardnoga hrvatskog jezika. Nakon toga na red dolazi podjela na naglašene i nenaglašene riječi, a posebno se bavi prednaglasnicama i zanaglasnicama.

Na internetskoj stranici *e-usmjeravanje*¹⁵ Hrvatskog zavoda za zapošljavanje navedeno je što se od budućeg novinara očekuje, koji je njegov opis posla i koje kompetencije mora imati. Jedna je od poželjnih osobina radijskog ili televizijskog novinara dobro jezično izražavanje, govor bez dijalekta te književni izričaj. Što se tiče visokoškolskog obrazovanja s naglaskom na studij novinarstva i srodnih studija, proučeni su silabi nekoliko fakulteta, državnih i privatnih¹⁶. Studij novinarstva s najdužom praksom je onaj na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Pretraživanjem hodograma preddiplomskog i diplomskog studija, dva su kolegija čiji nazivi upućuju na povezanost te struke i hrvatskog jezika. *Hrvatski jezik i novinarska stilistika*¹⁷ koji se upisuje u petom semestru preddiplomskog studija te *Hrvatski kao medijski jezik*¹⁸ koji se upisuje u drugom semestra diplomskog studija.

¹³ https://mzo.hr/sites/default/files/dokumenti/2017/06/nastavni-plan-i-program-za-os_2006.pdf

¹⁴ http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/gimnazije/obvezni/hrvatski.pdf

¹⁵ <https://e-usmjeravanje.hzz.hr/novinar>

¹⁶ Pregledani su samo oni silabi koji su javni i dostupni na internetskim stranicama, a oni kojima nije bilo moguće pristupiti nisu uvršteni u ovu analizu.

¹⁷ <https://www.fpzg.unizg.hr/predmet/hjns>

¹⁸ <https://www.fpzg.unizg.hr/predmet/hkmj>

Naglasci se, međutim, u opisu predmeta ne spominju. Na studiju komunikologije u sklopu Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, vjerojatno mogu učiti o naglascima u sklopu kolegija *Jezično-stilske vježbe*¹⁹ koji je predviđen za upis u prvom semestru preddiplomskog studija. Cilj je predmeta, između ostalog, studente naučiti o normi standardnog hrvatskog jezika, prepoznati dobro i loše jezično izražavanje i kako te koje priručnike koristiti u raznim nedoumicama. I dok se naglasci ili prozodija kao tema nigdje ne spominju, može se pretpostaviti da ima govora o tim temama jer ipak, i samo ime to nagoviješta. Na privatnom veleučilištu Vern situacija nije znatno bolja. U opisu kolegija *Hrvatska jezična kultura*²⁰ jedan od ishoda je mogućnost definiranja najvažnijih pravila standarda, u što bi svakako trebala biti uključena i pravila o naglašavanju. Na izbornom kolegiju *Prezentacijske komunikacijske vještine i govornišтво*²¹, koji je u ponudi na diplomskom studiju smjera upravljanje poslovnim komunikacijama, i studenti novinarstva mogu ponešto naučiti o naglascima jer je jedna od tema u opisu predmeta *prozodija – standardni govor i jezik*. Još su analizirani programi preddiplomskog studija novinarstva na Sveučilištu Sjever iz Varaždina te diplomski studij novinarstva na Odjelu za informatologiju i komunikologiju Sveučilišta u Zadru, ali jasnih naznaka da se provodi poučavanje naglasaka nema. Za sve nabrojene studije vrijedi zaključak da se nedovoljno vremena pridaje učenju standardnog hrvatskog jezika, a na kolegijima koji se bave jezikom prednost je dana pisanoj riječi od one izgovorene. Ako se u obzir uzmu prethodna istraživanja navedena u ovom radu te istraživanje čiji su rezultati ovdje prikazani i analizirani, a i jedno i drugo potvrđuje da novinari nisu govorni uzor građanima, korijen tog problema proizlazi iz manjka edukacije o naglascima kroz cjelokupno obrazovanje. Uloga je fonetičara da ispravi te propuste i svojim znanjima te iskustvom ukaže na problematiku, ali i ponudi rješenje.

Naglasne kompetencije dijele se na tri dijela: znanje o naglascima, vještina prepoznavanja naglasaka i vještina proizvodnje naglasaka (Pletikos Olof i sur. 2016: 295). Prema toj podjeli u narednih nekoliko poglavlja bit će kreirane upute i zadaci za uspješno usvajanje hrvatskog naglasnog sustava. Iako su sve tri kompetencije podijeljene u zasebna poglavlja, bitno je naglasiti da su međusobno ovisne i ne bi ih bilo dobro razdvajati. Tako je, na primjer, neizostavan dio poučavanja nazivlja i zvučni prikaz određenog naglasaka. Upute i zadaci usmjereni su na rad sa studentima novinarstva ili novinarima koji kontinuirano trebaju

¹⁹http://www.hrstud.unizg.hr/_download/repository/2013_HrStud-HR-Informacijski_Paket_ECTSa-Red_Predavanja-Preddiplomski.pdf

²⁰ <http://www.vern.hr/studij/prijediplomski/predmeti-i-ishodi-novinarstvo>

²¹ <http://www.vern.hr/docs/ponuda%20izbornih%20kolegija%20KOM%20II%20semestar%202012.pdf>

raditi na svome govoru, a mogu se primijeniti i na ostalim razinama školovanja. Za potrebe rada s novinarima na radiju i televiziji bit će objašnjene vježbe. Pomoću tih će vježbi profesionalac – fonetičar pripremiti novinara ili voditelja za govor na radiju ili televiziji radeći na naglascima i savladavanju vlastitoga ili pripremljenog teksta. U nekim vježbama bit će korišten ERR sustav kao obrazovni proces koji se sastoji od tri dijela: evokacije, razumijevanja značenja i refleksije. Taj se sustav podudara s tradicionalnom podjelom nastavnog sata, ali je više usmjeren na razvijanje kritičkog mišljenja i motivaciju učenika. Evokacija se odnosi na učenikovo razmišljanje i pobuđivanje prijašnjih znanja o temi te ga potiče motivaciju za nju. Razumijevanje značenja uključuje učitelja na način da održi učenikov interes te kroz postignutu razinu koncentracije uvede nove pojmove, a refleksija objedinjuje nova i stara znanja te zaokružuje novonaučenu cjelinu (Bjelanović Dijanić 2017: 169-170).

6.4.1. Znanje o naglascima

Prije početka učenja prepoznavanja i proizvodnje naglasaka, potrebno je naučiti terminologiju. U ovom poglavlju bit će navedene upute za usvajanje naglasnih termina i osnovnih pravila. U gramatikama i školskim udžbenicima za ovladavanje naglasnom normom navode se tipični primjeri koji, osim što su učenicima monotoni i suhoparni (npr. *mâjka* ili pak *rúka*), praktično su neupotrebljivi. Jedno od rješenja problema može biti uključivanje učenika u proces učenja. Dakle, polazi se od pretpostavke da će učenici prije naučiti i savladati gradivo ako i sami sudjeluju u kreiranju nastavnog sadržaja. Ideja je da svatko napiše riječi koje su njemu bliske na kojima se onda može učiti teorija o naglašavanju, počevši od terminologije pa sve do pravila i ponašanja riječi u paradigmi. Na taj način učenike se dodatno motivira, a samostalno stvaranje vlastitih primjera za svaki naglasak omogućuje im da lakše upamte pravila te ih kasnije primjenjuju u učenju.

Vježba 1

Cilj vježbe: naučiti vrste naglasaka i zanaglasnu dužinu (kratkosilazni, dugosilazni, kratkouzlazni, dugouzlazni)

Trajanje vježbe: 20 minuta

Prema ERR sustavu, u uvodnom dijelu, u koji spada evokacija, učitelj daje zadatak da učenik na list papira napiše deset različitih imenica u nominativu. Kako bi vježba zadržala jednostavnost i kako se pozornost ne bi usmjerila na nešto drugo, u ovoj fazi nije potrebno koristiti druge vrste riječi. U dijelu razumijevanja značenja, učitelj tumači koja su četiri naglasaka, prikazuje njihove oznake, imenuje naglaske i daje primjere. Nakon što učitelj provjeri učenikove riječi i pročita ih naglas, slijedi posljednja faza ERR sustava – refleksija. Učenik na svojim riječima sam označava naglaske, a nastavnik provjerava je li dobro obilježeno mjesto i koji je naglasak učenik odabrao. U ovome trenutku za učenika je bitno jedino da osvijesti postojanje četiri različita naglasaka, odnosno njihov grafički prikaz i naziv. Zatim se učeniku daje nastavni listić s četiri kvadratića u koje treba nacrtati i upisati ime svakog naglasaka. Cilj je prve vježbe također da bude temelj za ostale koje slijede, na način da se učenikove riječi iskoriste u svakoj sljedećoj. Ako se u deset odabranih riječi ne pronade neki od naglasaka, učitelj daje uputu učeniku da osmisli još pet riječi. Kasnije je moguće vježbu ponoviti i s drugim vrstama riječi.

Nastavni listić 1 Grafički prikaz naglasaka

	
kratkosilazni	dugosilazni
	
kratkouzlazni	dugouzlazni

Vježba 2

Cilj vježbe: naučiti pravila naglašavanja

Trajanje vježbe: 25 minuta

Na odabranim riječima iz *Vježbe 1* (po potrebi učitelj zadaje primjere) učitelj objašnjava učeniku na kojim riječima se koji naglasak može naći, a gdje nikako ne može biti. Zadatak se proširuje na način da se učeniku potom zada da osmisli pet glagola koji će biti korišteni u ovoj vježbi. Za savladavanje svakog od pet pravila naglašavanja, učitelj izabire učenikove riječi koje odgovaraju navedenim pravilima. Premda je očigledno da učenik ne može shvatiti sva pravila tijekom druge vježbe, ono što može upamtiti jest da, osim u riječima stranoga podrijetla, naglasak nikako ne može stajati na posljednjem slogu. Zatim se učeniku zadaje novi zadatak, a to je da vlastitim riječima pridoda prijedlog ispred imenice i niječnicu ispred glagola, kako bi mu se ukazalo na pojavu prebacivanja naglasaka na prednaglasnicu. Osim toga, učenik može osvijestiti da to toga prebacivanja dolazi samo u onim riječima koje imaju silazni naglasak. Ako u riječima koje je odabrao učenik nema silaznih naglasaka, učitelj daje primjere u kojima se oni pojavljuju. Sljedeći je korak sklanjanje imenica kroz padeže jednine i množine te sprezanje glagola kroz lica i broj kako bi učenik shvatio da isti naglasak ne ostaje uvijek u svim oblicima riječi. Ako se dogodi da je učenik odabrao samo nepromjenljive riječi s obzirom na promjene naglasaka u paradigmatu, učitelj daje primjer riječi koja se kroz paradigmatu mijenja.

6.4.2. Prepoznavanje naglasaka

Prilikom prepoznavanja mjesta naglasaka kao reprezentativni primjer koristi se učiteljeva sposobnost proizvodnje pravilnih akcenata, ali pri prepoznavanju tona i trajanja se koriste se zvučni materijali s unaprijed provjerenim pravilnim izgovorima naglasaka u riječi. Poučavanje prepoznavanja naglasaka ne smije se ubrzavati i tempo treba prilagoditi učeniku kako ne bi izgubio motivaciju i odustao od učenja. Vježbe za učenika mogu biti jako zahtjevne i učitelj mora biti siguran da je učenik usvojio znanje iz prethodnih vježbi. Najbolje je da učitelj izabere učeniku bliske riječi koje svakodnevno susreće, primjerice: televizija, škola, mobitel, odmor, olovka, nogomet, igra i sl.

Vježba 4

Cilj vježbe: usvojiti prepoznavanje naglasaka

Trajanje vježbe: 20 minuta

Vježba se dijeli na tri dijela. U prvom dijelu prepoznaje se samo naglašeni slog. Zatim se posebno prepoznaje dugi ili kratki naglašeni slog, a u trećem se dijelu prepoznaje razlika između uzlaznog i silaznog tona naglasaka. U prostoriji izoliranoj od vanjske buke učitelj izgovara niz riječi ili pokreće ranije pripremljeni zvučni zapis. Svaku riječ izgovara 3 puta bez stanke, a stanke između izgovorenog niza riječi je pet sekundi. Učenik na ranije dobivenom materijalu, na kojem su ispisane riječi koje učitelj izgovara, u prvom dijelu vježbe bilježi naglašeni slog, nakon toga bilježi je li slog dug ili kratak, a u trećem dijelu obilježava njegov ton. U *Nastavnom listiću 2* nalaze se učeniku bliske riječi koje svakodnevno koristi. U ovoj vježbi je bilježenje zanaglasnih dužina opcionalno i dodatno se boduje. Nakon što snimka završi, učitelj pregledava i boduje rezultate. Točno označeno mjesto naglasaka nosi pola boda, a točno mjesto naglasaka i točan naglasak nose jedan cijeli bod. Na taj se način učenika koji je usvojio samo pravilno označavanje mjesta naglasaka motivira da savlada i ostala pravila. Ako učenik nije potpuno točno označio sve primjere, veoma je bitno naknadno prokomentirati zašto je došlo do pogrešaka kako bi na njima naučio. Prethodno ga je potrebno pohvaliti za svaki dobro označen primjer, a vježbu završiti u pozitivnom tonu kako učenikova motivacija prije naredne vježbe ne bi pala.

Nastavni listić 2 Označavanje naglasaka na riječima

Pažljivo slušaj izgovor sljedećih riječi, a zatim sam pokušaj odrediti mjesto i vrstu naglasaka!	Bodovi
matematika	
škola	
odmor	
televizija	
igra	
priroda	
pisati	
odgovarati	

Vježba 5

Cilj vježbe: usvojiti prepoznavanje naglasaka s obzirom na učenikom idiom

Trajanje vježbe: 15 minuta

Ovu vježbu potrebno je prilagoditi svakom učeniku individualno s obzirom na njegov naglasni sustav. Nakon pronalaženja riječi u kojima je očito razilaženje standarda i idioma, a pod pretpostavkom da je kroz prethodne vježbe učenik savladao naglasnu terminologiju, učitelj priprema popis. Učenik sluša učitelja ili unaprijed pripremljen zvučni zapis na kojem čuje popis riječi koje su u opreci, a on mora obilježiti ispravan, odnosno naglasak tipičan za njegov idiom. Prvo se čita ispravno naglašena riječ, a zatim ona koje je opreci sa standardom. Putem slušanja nečega što mu je blisko u odnosu na «strani» naglasak još se više osvještavaju razlike između različitog mjesta naglasaka, tona i duljine, na taj način i koje pravilo se krši. Tim putem objedinjuju se kompetencije znanja o naglascima i kompetencija prepoznavanja naglasaka. Ovdje je bilježenje zanaglasnih duljina također opcionalno. Nakon izvršenog zadatka učitelj boduje učenikovu listu. Pritom jedna točno obilježena riječ nosi pola boda, a obje točno obilježene riječi nose jedan cijeli bod. Točno obilježene zanaglasne dužine nose dodatnih pola boda. Učitelj naknadno s učenikom komentira rezultate.

Nastavni listić 3 Prepoznavanje naglasaka s obzirom na učenikov idiom

Pozorno slušaj izgovorene riječi i pokušaj označiti naglasak koji čuješ!	Bodovi
napraviti – napraviti	
odigrati – odigrati	
udariti – udariti	
tragedija – tragedija	
roman – roman	
sonet – sonet	
ispraviti – ispraviti	
frazem – frazem	
objekt – objekt	

Vježba 6

Cilj vježbe: usvojiti prepoznavanje naglasaka s obzirom na njihovu razlikovnu ulogu

Trajanje vježbe: 15 minuta

Učitelj priprema listu riječi u kojima naglasak ima razlikovnu ulogu. Na početku se nalaze riječi u kojima je razlika na leksičkoj razini (npr. *kúpiti* - *kùpiti*), a zatim riječi u kojima je razlika na gramatičkoj razini (npr. *kupòvati* - *kùpujēm*). Učenik sluša listu riječi i bilježi na unaprijed pripremljen papir na kojem se nalaze primjeri bez obilježenog naglasaka, ali s rječničkom definicijom, jednostavnim objašnjenjem ili umetnuti u rečenicu gdje je iz konteksta jasno značenje riječi. Učitelj zatim boduje zadatak. Jedan točno označeni primjer nosi pola boda, oba primjera jedan cijeli bod, a točno označene zanaglasne dužine se dodatno boduju i nose još pola boda. Nakon završene vježbe učitelj pohvali učenika za točno označene primjere, a one pogrešno označene prokomentira s učenikom daje mu uputu kako poboljšati rezultat. Bitno je održavati pozitivno okruženje za učenika kako zbog eventualnih pogrešnih rješenja ne bi izgubio motivaciju za savladavanje trenutnog i/ili naprednijeg gradiva.

Nastavni listić 3 Prepoznavanje naglasaka s obzirom na razlikovnu ulogu

Pozorno slušaj izgovorene riječi i pokušaj pravilno označiti naglasak na riječi kojoj pripada!	Bodovi
kupiti – uzimati nešto s poda kupiti – platiti novcem	
pas – domaća životinja, ljubimac pas – dio ljudskog tijela	
luk – vrsta oružja, luk i strijela luk – vrsta povrća	
građevina – kuća, zgrada građevina – vrsta djelatnosti	
grad – naselje grad – tuća	
Poslije kiše dolazi <u>duga</u> . <u>Duga</u> i neprospavana noć.	
Ja <u>sam sam</u> .	

6.4.3. *Proizvodnja naglasaka*

Vježbe proizvodnje naglasaka nužno je povezati s vježbama znanja i prepoznavanja naglasaka. U ovoj fazi poučavanja dobro je koristiti riječi kojima učenik već dobro barata, na kojima zna prepoznati naglasak i obilježiti kad ga čuje. Tek nakon toga mogu se postepeno uvoditi i nove riječi na kojima se vježbanje nastavlja i usavršava. Dakle, za ovaj dio učenik mora vladati naglasnom terminologijom, pravilima o naglašavanju i biti sposoban razlikovati drukčije naglaske kad ih čuje. Prilikom poučavanja izgovora naglasaka dobro je koristiti i bazznačenjske riječi – logatome koji su lišeni leksičkog značenja jer je na taj način pažnja učenika usmjerena na suprasegmentni sloj riječi. Pravilna proizvodnja naglasaka zaokružuje poučavanje i sprema učenika za sigurno korištenje svih dosad naučenih pravila te mu omogućuje da ih pravilno i sa sigurnošću koristi. Iz tog razloga bitno je da se vježbe provode postepeno i da se prati učenikov ritam bez brzanja.

Vježba 7

Cilj vježbe: naučiti proizvoditi naglaske uz pomoć kinestezije

Trajanje vježbe: 20 minuta

U ovoj vježbi učenje naglasaka se oslanja na pokret tijela koji oponaša kretanje naglasaka. Za kratke naglaske to je oštar i brz pokret ruke prema gore ili dolje, a za duge naglaske su to spori pokreti prema gore ili u obliku luka. Učitelj vježbu objašnjava pomoću učeniku ranije poznatih riječi na kojima zna prepoznati i obilježiti naglasak. U početku vježbu za svaku vrstu naglasaka izvodi učitelj, a kasnije uz njegov nadzor i učenik. Za kratkosilazni naglasak pokret jedne ruke je oštro i brzo prema dolje; za kratkouzlazni oštro i brzo prema gore; dugosilazni se uči putem sporijeg oponašanja oblika mosta jednom rukom, a dugouzlazni pomicanjem ruke laganijim pokretom prema gore.

Vježba 8

Cilj vježbe: naučiti proizvoditi naglaske putem logatoma

Učitelj unaprijed priprema listu riječi iz prijašnjih vježbi i prema njoj kreira logatome u tipu: *pòstelja* – *bàbaba*, *mâjka* – *bâba*, *žèna* – *bàba*, *ràskoš* – *bàba*. Kreće se od riječi s

manjim brojem slogova, odnosno, kraćim logatomima, nastavlja se prema višesložnim riječima i duljim logatomima. Podjednako su zastupljeni svi naglasci i sve vrste riječi. Na početku učitelj izgovara primjere, prvo riječ pa logatom (ili pušta unaprijed pripremljen zvučni zapis), a učenik ponavlja za njim. Nakon toga učenik sam čita primjere s lista papira, a učitelj ga po potrebi ispravlja. Kasnije je moguće u vježbu ukomponirati i zanaglasne dužine, ali tek nakon što je učenik savladao proizvodnju naglasaka.

6.5. Poučavanje profesionalnih govornika (novinara)

Istraživanje u ovom radu pokazalo je da je govornim profesionalcima potrebna pomoć prilikom pravilnog izgovaranja riječi s obzirom na mjesto naglasaka, ali može se pretpostaviti da je potrebno raditi i na drugim poteškoćama vezanim za pravilnu prozodiju. Za pripremu je najbolji individualan rad s fonetičarom. U ovom dijelu bit će ispitano koji pristup je najbolji, a taj će se kasnije i objasniti. Fonetičar može novinarima pomoći na nekoliko načina: označavanjem svih prozodijskih sredstava u tekstu, označavanjem samo mjesta naglasaka ili individualnim radom na tekstu uz govorne vježbe. Pretpostavka je da je zadnji pristup u odnosu na druga dva najkvalitetniji jer bi za prvi pristup bilo potrebno očekivati napredna znanja o prozodiji hrvatskog jezika, za drugi pristup pri kojem je u tekstu označeno samo mjesto potrebno je znati producirati pravilno mjesto, a u individualnoj poduci u vidu govornih vježbi učenik ne mora znati terminologiju i potrebno je da ima sposobnost oponašati ispravan naglasak kako ga čuje od fonetičara.

Sva tri pristupa testirana su na uzorku od deset studenata diplomskog studija Filozofskog fakulteta i Političkih znanosti. Prema idiomu koji govore svi su svrstani u grupu govornika s dinamičkim naglaskom, a i samo istraživanje u ovom radu pokazalo je da je njima stručna pomoć najpotrebnija. Prema spolu ravnomjerno su raspodijeljeni, pet studentica i pet studenata. Prije upisa studija svi su završili gimnaziju, što znači da su tijekom školovanja prije upisa fakulteta imali istu naobrazbu o prozodiji, a na fakultetu nisu pohađali posebne kolegije koji su usmjereni na poučavanje naglasaka. Prilikom testiranja najbolje metode korišten je tekst sastavljen od riječi u kojima su novinari, u istraživanju koje je prikazano u radu, najviše griješili. Zastupljene su pogreške sa svake televizije, sve vrste riječi i dublete. Autor se kod dubleta odlučio za jednu varijantu kako prilikom testiranja mogućnost odabira dodatno ne bi zbunjivao ispitanike, a kod pitanja prebacivanja silaznih naglasaka na prednaglasnicu teži se klasičnom tipu, odnosno svaki se naglasak prebacuje. Uz svaku

provedenu vježbu bit će prikazan korišten tekst i pojednostavljeni rezultati uspješnosti. Detaljno prikazivanje rezultata nije potrebno jer nije bila testirana nijedna od kompetencija ispitanika već je istraživanje služilo kako bi se objektivno pokazalo koji tip vježbe je najprikladniji.

Vježba 9

U ovoj vježbi ispitanik na listu papira dobiva tekst (v. *Tekst 1*) na kojem su označeni svi naglasci i zanaglasne dužine, u slučaju gdje dolazi do prebacivanja naglaska na prednaglasnicu riječ je napisana spojeno kako bi ispitanik lakše pronašao pravilno mjesto naglaska. Ispitanik ima jednu minutu da u tišini pregleda tekst, a zatim dobiva uputa da počne s čitanjem i da pritom obrati pozornost na označena prozodijska sredstava. Pretpostavka je da će višak informacija u ovom slučaju biti redundantan te će otežati samo čitanje, a time i mogućnost pravilnog izgovora.

Tekst 1 Riječi s naglascima i zanaglasnim dužinama

Makèdōnija je pokázala závidnu ràzinu znánja u pòčetnīm sègmentima i nà tāj nácín osigùrala mèdalju u sámōm počétku nàtjecānja.

Ìako je òd njīh očekívao vīše, nàkon što je raspòdijēljen honòrār, òsjećao se prèvarenim, a rèvīzija i dòbra stràtēgija pokázale su prètposljednījī znāk òtpora.

Rādīm òd jutra dò sutra, međūtīm nīkākò nè mogu protùmačiti zàšto je ùtrošeno tolikō srèdstāvā nà krāju pròjekta koja nīsu òdobrena.

Pövršinu Kòprīvnice biciklist mòže òbīci u jèdnōm dānu.

Mīnistar je kòristio nèkoliko kònkretnīh cèntārā zārèdom za svòje nājvèće dònāture.

Rezultati provedbe *Vježbe 1*

Kao što je očekivano, ovu vježbu nije bilo moguće izvesti. S obzirom na to da ispitanici imaju osnovnu izobrazbu o naglascima, a zadnji put su o njima učili u srednjoj školi, naglasno znakovlje im je bilo gotovo pa strano. Rezultate uspješnosti nije potrebno iznositi jer je većina ispitanika odustala od čitanja teksta uz objašnjenje da ga doživljavaju

kao kakav strani jezik. Troje ispitanika je tekst pročitao do kraja, ali su uglavnom ignorirali naglasno znakovlje i naglašavali kako oni misle da je ispravno te je pritom zabilježeno nekoliko posljedica hiperkorektnosti (osigurala, toliko, biciklist) koja je pripisana djelomično želji za pravilnijim naglašavanjem, a dijelom zbunjujućem djelovanju naglasnog znakovlja na ispitanika. Može se zaključiti da je i za rad s govornim profesionalcima koji nisu polazili dodatnu edukaciju o pravogovoru potrebno smanjiti intenzitet vježbe kako ih se ne bi dodatno zbunilo informacijama koje su im nejasne.

Vježba 10

Ova vježba kreirana je s pretpostavkom da samo označeno mjesto naglaska može imati pozitivan utjecaj i voditi prema pravilnom naglašavanju. Također, vježba je bazirana na podatku da slušatelji u prosjeku ne zamjećuju pogrešan ton i duljinu, dok pogrešno mjesto naglaska primjećuju (v. poglavlje 1). Uputa je bila kao i u prošloj vježbi. Ispitanik ima jednu minutu da pregleda tekst (v. *Tekst 2*) na kojem je u ovom slučaju označeno samo pravilno mjesto naglaska, govorne riječi su napisane odvojeno, a sva ostala pravila prenesena su iz prethodne vježbe samo su riječi lišene tona i duljine naglaska, odnosno oni na njima nisu posebno označeni. Pretpostavka je da će ova vježba polučiti bolje rezultate od prethodne zbog manjeg broja informacija na koje se ispitanici moraju koncentrirati.

Tekst 2 Riječi s označenim mjestom naglaska

Makedonija je pokazala zaviidnu razinu znanja u početnim segmentima i na taj način osigurala medalju u samom početku natjecanja.

Iako je od njih očekivao više, nakon što je raspodijeljen honorar, osjećao se prevarenim, a revizija i dobra strategija pokazale su pretposljednji znak otpora.

Radim od jutra do sutra, medutim nikako ne mogu protumačiti zašto je utrošeno toliko sredstava na kraju projekta koja nisu odobrena.

Površinu Koprivnice biciklist može obići u jednom danu.

Ministar je koristio nekoliko konkretnih centara zaredom za svoje najveće donatore.

Rezultati provedbe *Vježbe 2*

Vježba u kojoj se čita tekst s označenim mjestom naglasaka imala je bolji uspjeh od *Vježbe 1*. Svi su ispitanici tekst pročitali do kraja bez većih problema. Zabilježene su stanke za pripremu čitanja riječi za koju ispitanik nije bio siguran kako bi trebao naglasiti. Prilikom izvođenja vježbe prevladalo je standardno mjesto naglasaka, a ton i duljina nisu se provjeravali. Najbolji su rezultati zabilježeni u primjerima imenica i glagola. Govorne riječi su većinom čitane odvojeno, odnosno, naglasak nije bio prebacivan na prednaglasnicu. Najčešće pogreške su bile u sljedećim primjerima, i to pojedine riječi kod više od pet ispitanika: *Makedonija* (8), *medalju* (8), *biciklist* (7), *konkretnih* (7), *honorar* (7), *sredstava* (6), *pretposljednji* (5), *utrošeno* (5). Sve navedene riječi su preuzete iz prethodnog istraživanja u ovom radu što upućuje da se u njima često griješi i da se ispravljanje ne može provesti na ovaj način. Javljale su se i ostale pogreške, u manjem broju, ali i dalje nedopustivom ako bi se neka od njih našla na televiziji ili radiju, izgovorena od strane profesionalca.

Vježba 11

Predviđeno je da se vježba provodi individualno sa svakim ispitanikom jedan školski sat (45 minuta) za vrijeme kojeg ispitivač čita rečenicu po rečenicu i pravilno naglašava svaku riječ ili skup riječi koji nosi jedan naglasak. Nakon toga istu rečenicu ponavlja ispitanik, a ispitivač potom ispravlja ono što je bilo pogrešno. Na svakoj riječi se provodi onoliko vremena koliko je potrebno da se usvoji pravilno mjesto naglasaka. Na listu papira se u primjerima podcrtavanjem sloga bilježi samo mjesto naglasaka kako dodatno znakovlje ne bi izazvalo suprotan učinak. S obzirom na to da se u ovoj vježbi kombinira slušanje i čitanje pretpostavka je da će polučiti najbolje rezultate i na taj način pripremiti ispitanike za pravilno naglašavanje naučenih riječi. Za razliku od prethodne dvije vježbe, ispitanik u bilo kojem trenutku može postavljati pitanja ako nešto nije dobro shvatio, a isto tako, ispitivač odmah korigira svaku nepravilnost.

Tekst 3 Riječi bez označenih naglasaka i zanaglasnih dužina

Makedonija je pokazala zavidnu razinu znanja u početnim segmentima i na taj način osigurala medalju u samom početku natjecanja.

Iako je od njih očekivao više, nakon što je raspodijeljen honorar, osjećao se prevarenim, a revizija i dobra strategija pokazale su pretposljednji znak otpora.

Radim od jutra do sutra, međutim nikako ne mogu protumačiti zašto je utrošeno toliko sredstava na kraju projekta koja nisu odobrena.

Površinu Koprivnice biciklist može obići u jednom.

Ministar je koristio nekoliko konkretnih centara zaredom za svoje najveće donatore.

Rezultati provedbe *Vježbe 3*

Kao što je i očekivano, svi su ispitanici nakon odrađene vježbe pravilno naglašavali svaku riječ iz *Teksta 3*. Iako ova vježba zahtijeva najviše vremena i najveći uloženi trud oba sudionika, pokazalo se da ispitanici koji su u prethodne dvije vježbe imali poteškoće s pravilnim naglašavanjem, mogu naučiti prozodiju na pripremljenom tekstu uz stručno vodstvo. Također je primijećeno da potiče ispitanike na daljnji rad na vlastitom izgovoru jer nisu bili svjesni činjenice koliko se njihov način izgovora razlikuje od standarda, a da pritom to nije toliko teško promijeniti. Iako je uputa vježbe bila da se bilježi samo mjesto naglasaka, nekoliko ispitanika je tražilo dodatne informacije o tipu naglasaka koji su zatim htjeli potpuno pravilno uvježbati, a tražili su i dodatno objašnjenje pravila o prebacivanju naglasaka na prednaglasnicu.

7. Zaključak

Norma hrvatskog standardnog jezika stoljećima se mijenja, a oko nekih njenih sastavnica, poput prozodije, još uvijek postoje različite struje koje se u mišljenjima razilaze. Iz toga proizlazi zaključak da je kreiranje dosljednijih pravila o naglascima i njihovo sistematiziranje još uvijek proces koji traje. Govornicima hrvatskog jezika koji se žele izražavati pravilno, kao i profesionalnim govornicima, to neslaganje jezičara oko pravila nimalo ne pomaže.

Prema voditeljima, novinarima i spikerima na javnim televizijama upućen je velik broj kritika koje se odnose na njihov nepravilan izgovor riječi. Slušatelji najčešće primjećuju razne govorne mane, nedostatnu dikciju, korištenje izraza koji nisu u skladu sa standardnim hrvatskim jezikom te pogreške u naglašavanju. Neka od istraživanja velikih televizijskih kuća i radijskih postaja potvrdila su da postoje odstupanja od postojeće naglasne norme, a da su uzrokovana nepoznavanjem pravila, utjecajem lokalnog idioma govornika ili konfuzijom nastalom velikim brojem proturječnih pravila, kao što su upute za naglašavanje stranih riječi ili pak prebacivanje naglaska na prednaglasnicu. I dok nacionalne televizije pokrivaju veće područje i dopiru do većeg broja gledatelja te imaju i obrazovnu komponentu, važnu ulogu imaju i manje, lokalne televizije kojima u ranijim istraživanjima i radovima nije pridavana veća pozornost.

Cilj ovog rada bio je istražiti koliko novinari informativnih emisija griješe u mjestu naglaska te usporediti podatke nacionalnih i lokalnih televizija. Analiza rezultata potvrdila je da novinari na lokalnim televizijama imaju manji broj pogrešaka u jednoj minuti (0,58 naspram 1,72). Od pojedinih kuća, naglasak na nepravilno mjesto najčešće smještaju novinari Varaždinske televizije, a slijede ih redom Vinkovačka televizija, RTL, Splitska TV, HRT, a minimalan broj razilaženja od norme zabilježen je kod Nove TV. Nadalje, televizije koje surađuju s fonetičarima (HTV i Nova TV) imaju manji broj odstupanja (0,46 pogrešaka u minuti) od onih čiji novinari (RTL) sami pronalaze rješenja za naglasne nedoumice (0,83 pogrešaka u minuti).

Zaključak je da su pogreške, pogotovo one kod kojih nema kolebanja u normi, nastale zbog nedostatnog znanja o standardnom naglašavanju, a razlog je tomu mali broj nastavnih sati posvećenih prozodiji hrvatskog jezika u osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju. Također, govorni profesionalci dobivaju minimalnu izobrazbu koja bi ih trebala pripremiti za pravilan izgovor s naglaskom na ispravnu akcentuaciju.

Literatura

- Anić, Vladimir. (2007). *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber: Europress holding.
- Babić, Stjepan. (2007). *Glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika*. Zagreb: Nakladni Zavod Globus.
- Barić, Eugenija i sur. (2005). *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Hrvatski filološki institut. Zavod za hrvatski jezik.
- Bjelanović Dijančić, Željka. (2012). *Neke metode za razvoj kritičkog mišljenja učenika po ERR sustavu*. Metodčki ogledi : časopis za filozofiju odgoja, Vol.19 No.1. 163 – 179.
- Glušac, Maja. (2017). Hrvatska prozodija u nastavi. *Croatica et Slavica Iadertina*. Vol. 12/2 No.12. 513 – 528.
- Hrvatski jezični portal. <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=main>
- Hrvatski jezik i novinarska stilistika. *Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu*. <https://www.fpzg.unizg.hr/predmet/hjns> (pristupljeno 13. srpnja 2017).
- Hrvatski kao medijski jezik. *Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu*. <https://www.fpzg.unizg.hr/predmet/hkmj> (pristupljeno 13. srpnja 2017).
- Ilinović, Anđelka. (2015). *Ortoepska odstupanja radijskih voditelja*. Diplomski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Informacijski paket ECTS-a za akademsku godinu 2013./2014. Red predavanja – Preddiplomski studij. *Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu*. http://www.hrstud.unizg.hr/download/repository/2013_HrStud-HR-Informacijski_Paket_ECTSa-Red_Predavanja-Preddiplomski.pdf (pristupljeno 13. srpnja 2017).

Internatska stranica e-USmjeravanje. <https://e-usmjeravanje.hzz.hr/novinar> (pristupljeno 13. srpnja 2017).

Jakov Mikalja: Blago jezika slovinskoga. *Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. <http://ihjj.hr/iz-povijesti/jakov-mikalja-bлаго-jezika-slovinskoga/13/> (pristupljeno 10. svibnja 2017).

Jelaska, Zrinka. (2004). *Fonološki opisi hrvatskoga jezika: glasovi, slogovi, naglasci*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Kapović, Mate. (2010). O tobožnjoj neutralizaciji kratkih naglasaka u hrvatskom. *Croatica et Slavica Iadertina*. VI, 6, 47 – 54.

Magner, Thomas F. i Ladislav Matejka. (1971). *Word accent in modern Serbo-Croatian*. University Park and London: The Pennsylvania State University Press.

Marković, Ivan. (2016). *Fonetika i fonologija*. Skripta. Zagreb: Filozofski fakultet (Sustav učenja na daljinu Omega).

Martinović, Blaženka. (2014). *Na pútu do náglasnē nôrmē: oprímjereno imenicama*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Mićanović, Krešimir. (2004). Hrvatski s naglaskom. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 30, 1, 121 – 130.

Moskatelo, Kuzma. (1954). Akcentuacija tuđica na –or u hrvatskom jeziku. *Jezik*. III, 51 – 56.

Nastavni program za Hrvatski jezik, Nastavni program za gimnazije. *Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja*, http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/gimnazije/obvezni/hrvatski.pdf (pristupljeno 13. srpnja 2017).

Nastavni plan i program za osnovnu školu. (2006). (ur. D. Vican i I. Milanović Litre), *Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske*,

https://mzo.hr/sites/default/files/dokumenti/2017/06/nastavni-plan-i-program-za-os_2006.pdf

(pristupljeno 13. srpnja 2017).

Pletikos Olof, Elenmari, Jelena Vlašić Duić i Blaženka Martinović. (2016). Metode mjerenja naglasnih kompetencija. *Metodologija i primjena lingvističkih istraživanja. Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku održanoga od 24. do 26. travnja 2015. godine u Zadru.* (ur. S. L. Udier i K. Cergol Kovačević), 293 – 307.

Pletikos, Elenmari. (2008). *Akustički opis hrvatske prozodije riječi*. Doktorska disertacija. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Popis izvornih kolegija za 2. semestar specijalističkog diplomskog stručnog studija Upravljanje poslovnim komunikacijama. *Službena stranica Sveučilišta Vern.* <http://www.vern.hr/docs/ponuda%20izbornih%20kolegija%20KOM%20II%20semestar%202012.pdf> (pristupljeno 13. srpnja 2017).

Pranjković, Ivo. (2001). Za demokratizaciju hrvatske ortoepske norme. *Jezik i demokratizacija/Langauge and democratization* (ur. S. Mønnesland) Sarajevo: Institut za jezik, 12, 299–306.

Predmeti i ishodi preddiplomskog studija novinarstva. *Službena stranica Sveučilišta Vern.* <http://www.vern.hr/studij/prijediplomski/predmeti-i-ishodi-novinarstvo> (pristupljeno 13. srpnja 2017).

Runjić-Stoilova, Anita i Ivana Bartulović. (2011). Odstupanja od standardnog naglasnog sustava u govoru profesionalnih govornika na HTV-u. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Split* (N. Mihaljević), br. 2/3, 153-168.

Runjić-Stoilova, Anita i Ivančica Banković-Mandić. (2006). Govor hrvatske javne televizije kao prestižan. *Jezik i mediji Jedan jezik: više svjetova : zbornik* (ur. J. Granić), 63 – 72.

Sapunar Knežević, Andrea i Marijana Togonal. (2012). Hrvatski jezični standard u jeziku javne komunikacije Uloga medija u oblikovanju hrvatske jezične svijesti i kulture.

MediAnali : međunarodni znanstveni časopis za pitanja medija, novinarstva, masovnog komuniciranja i odnosa s javnostima VI, 12, 17 – 34.

Škarić, Ivo i Gordana Varošaneć-Škarić. (1994). Skupna slika Hrvatske televizije. *Govor* XI, 2, 1- 12.

Škarić, Ivo. (2006). *Hrvatski govorili!*. Zagreb: Školska knjiga.

Škarić, Ivo i sur. (2007). *Glasovi i oblici Hrvatskoga književnoga jezika*, Globus, Zagreb

Škarić, Ivo. (2009). *Hrvatski izgovor*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

Vince, Zlatko. (2002). *Putovima hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.

Vukušić, Stjepan i sur. (2007). *Naglasak u hrvatskome književnom jeziku*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

Zgrabljić, Nada i Sonja Hršak. (2003). Akcenti na Hrvatskome javnom radiju: Škarićeve teze na provjeri. *Govor* XX, 1-2, 133-147.

Zakon o Hrvatskoj radioteleviziji. (2017). <http://www.zakon.hr/z/392/Zakon-o-Hrvatskoj-radioteleviziji> (pristupljeno 8. ožujka 2017).

Sažetak

Usporedba naglasnih sustava novinara u informativnom programu lokalnih i nacionalnih televizija

Hrvatska naglasna norma jedna je od najproblematičnijih jer se u njenom slučaju teško dolazi do konsenzusa i oko nje se već se dulje vrijeme vode polemike. Upravo to dovodi do nejasne slike o prozodiji hrvatskog standardnog jezika i otežava pronalaženje ispravnih odgovora na naglasna pitanja. Osim nacionalnih televizijskih postaja, i one lokalne služe kao primjer pravilnog izgovora svojim gledateljima koji u njima pronalaze uzorite govornike. Pomoću slušne analize najava i priloga informativnih emisija tri nacionalne (HTV, RTL, Nova TV) i tri lokalne televizije (Varaždinska televizija, Vinkovačka televizija, Mreža TV split), ukupnog korpusa 72 minute, traženo je pogrešno mjesto naglaska. Nacionalne televizije u prosjeku imaju 0,58 pogrešaka u minuti, dok lokalne imaju 1,72 pogreške u minuti. Govornici na lokalnim televizijama sa štokavskog govornog područja imaju 1,2 pogreške, a oni sa neštokavskog 3,5 pogrešaka u jednoj minuti. Što se tiče nacionalnih televizija, manji broj pogrešaka u jednoj minuti (0,46) zabilježen je kod televizija koje surađuju s fonetičarima od onih koji taj vid suradnje nemaju (0,83). U radu je dan kratak pregled poučavanja naglasnog sustava u osnovnim i srednjim školama te na fakultetima. Ponuđeni su napuci za pravilnu poduku s popratnim vježbama koje uključuju predavača i polaznika. Istražene su i objašnjene tri metode kako pravilno poučiti novinara da prepozna i reproducira pravilan naglasak na zadanom tekstu.

Ključne riječi: prozodija, naglasak, mjesto naglaska, govor novinara

Abstract

A Comparative Study of Journalist Accent Systems in the News of Local and National Television Stations

The accent system of the Croatian language is one of the most problematic language norms and has been the subject of debate for quite some time. This is the precise issue resulting in an unclear vision of the prosody of the Croatian standard language, which complicates finding out the correct responses to the issues of accent. In addition to national television stations, local stations also serve as an example of proper pronunciation for their viewers, who look to them for exemplary speakers. In this paper, improper stress positions were sought using the auditory analysis of the announcements and features of news programs of three national (HTV, RTL, Nova TV) and three local television stations (Varaždinska televizija, Vinkovačka televizija, Mreža TV Split), and the corpus totaled 72 minutes. National television stations averaged 0.58 errors per minute, and local stations averaged 1.72 errors per minute. Štokavian speakers on local television stations averaged 1.2 errors, and non-Štokavian speakers averaged 3.5 errors per minute. In terms of national television stations, fewer errors per minute (0.46) were found in stations working together with phoneticians, compared to stations lacking in the above department (0.83). This paper provides a brief overview of how accent is taught in primary and secondary schools and universities. Instructions are provided for lessons with accompanying exercises involving lecturers and students. Three methods have been explored on how to properly teach journalists to recognize and reproduce the correct accent in the text given.

Key words: prosody, stress, stress position, journalist speech

Životopis

Nikola Kranjčević rođen je 5. ožujka 1991. godine u Bjelovaru. Osnovnu školu pohađa u Križevcima, a srednju medicinsku školu u Bjelovaru. Nakon završetka srednje škole, 2009. godine upisuje preddiplomski studij češkog jezika i književnosti te fonetiku na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Na istom fakultetu 2013. godine upisuje diplomski studij govorništva i češkog jezika – kulturološko-prevoditeljski smjer. Tijekom diplomskog studija tri semestra (2014.-2015.) boravio je na studentskoj razmjeni na Masarykovom sveučilištu u Brnu, gdje je također bio polaznik dvije godine zaredom Ljetne škole slavenskih (bohemisitčkih) studija. Pred kraj studija počeo se baviti educiranjem glumaca amatera i profesionalaca tijekom čega koristi znanja stečena na studiju fonetike.

Prilozi

Prilog 1. Pogreške na HTV-u²²

Izgovoreno	HJP	Vukušić i sur. (2007)
Makedonija ²³	Makèdōnija	Makèdōnija
medalju	mèdalja	mèdalja
segmentima	sègment (segmènt) (G mn - nātā)	sègment (segmènt) razg.
/dosutra/ (D)	sùtra pril.	-
kilometra	kìlometar (G -tra, N mn -tri)	kìlometar
demografi	demògraf	-
foto-finišu	finiš (N mn -i)	finiš

Prilog 2. Pogreške na RTL-u

Izgovoreno	HJP	Vukušić i sur. (2007)
Koprivnica (D)	Kòprīvnica (Koprīvnica)	Kòprīvnica
osjećao	òsjećati nesvrš. ⟨prez. -ām (se), pril. sad. -ajūci (se), gl. im. -ānje⟩	òsjećati
municiju	mùnīcija	mùnīcija
revizija	rèvīzija	rèvīzija
honorar	honòrār	honòrār
strategija (D)	stràtēgija	stratègija
pretposljednji (D)	prètposljednjī	pretpòsljednji
pokazan	pokázati svrš. ⟨prez. pòkāžē m, pril. pr. - āvši, imp. pokāži, prid. trp.pòkāzān⟩	-
/odnjih/ (D)	-	-
negodovanja	nègodovati (□) nesvrš. ⟨prez. nègodujēm, pril. sad. nègodujūci, gl. im. - ānje⟩	-

Prilog 3. Pogreške na Novoj TV

Izgovoreno	HJP	Vukušić i sur. (2007)
/odjutra/ (D)	jùtro	-
/odjutra/ (D)	jùtro	-

²² Pokraj riječi koje su u radu okarakterizirane kao dublete u svim su tablicama priloga napisano je (D).

²³ Prema kontekstu očito je da se misli na državu, dok je prema Aniću (2004) makèdonija ili makedònija vrsta hladnog desertnog jela sačinjenog od raznog voća, začinenog šampanjcem.

protumačiti	protùmačiti (što, kome) svrš. ⟨ prez. protùmačīm, pril. pr. -īvši, prid. trp. protùmačen ⟩	protùmačiti
/kodnas/ (D)	-	-

Prilog 4. Pogreške na VTV-u

Izgovoreno	HJP	Vukušić
Remetincu	Remetínc m ⟨G -nca⟩	-
utrošeno	utròšiti (što) svrš. ⟨ prez. - īm, pril. pr. -īvši, prid. trp. ùtrošen ⟩	-
Remetinca	Remetínc m ⟨G -nca⟩	-
dolazilo	dòlaziti (□, kamo, komu) nesvrš. ⟨ prez. -īm, pril. sad. -zēci, gl. im. -ažēnje ⟩	dòlaziti
remećenja	rèmetiti (što, se) nesvrš. ⟨ prez. -īm, pril. sad. rèmetēci, gl. im. rèmecēnje ⟩	rèmetiti
postavljanje (D)	pòstaviti svrš. ⟨ prez. -īm, pril. pr. -īvši, prid. trp. pòstavljen ⟩	postavljāti i pòstavljati
projekta	pròjekt m ⟨G mn -kātā⟩	pròjekt
nadograđivan	nadograđivati nesvrš. ⟨ prez. nadograđujēm, pril. sad. nadograđujūci, gl. im. -ānje ⟩	nadograđivati
uređen	uréditi (se) svrš. ⟨ prez. ùrēdīm (se), pril. pr. -īvši (se), prid. trp. ùrēden, gl. im. uredēnje ⟩	uređivati
donosimo	donòsiti (komu, koga, što) nesvrš. ⟨ prez. dònosiīm, pril. sad. dònosiēci, gl. im. dònošēnje ⟩	donòsiti
pojave	pojáviti se svrš. ⟨ prez. pòjāvīm se, pril. pr. -īvši se, prid. rad. pojávio se ⟩	pojáviti
provjeriti	pròvjeriti (koga, što) svrš. ⟨ prez. pròvjerīm, pril. pr. -īvši, prid. trp. pròvjerēn ⟩	pròvjeriti
plasirana	plasírati dv. ⟨ prez. plàsīrām, pril. sad. -ajūci, pril. pr. -āvši, prid. trp. plàsīrān, gl. im. - ānje ⟩	-

nastaviti	nàstaviti (se) svrš. < prez. - īm (se), pril. pr. -īvši (se), prid. trp. nàstavljen >	nàstaviti
površinu (D)	pòvršina	pòvršina i površina
iskorišten	iskorìstiti (koga, što) svrš. < prez. iskòristīm, pril. pr. - īvši, prid. trp. iskòrišten, gl. im. iskorišténje >	iskòristiti
obnovljeno	obnòviti (se) svrš. < prez. òbnovīm (se), pril. pr. -īvši (se), prid. trp. òbnovljen >	obnòviti
sanirana	sanírati (što) dv. < prez. sànīrām, pril. sad. -ajūcí, pril. pr. -āvši, prid. trp. sànīrān, gl. im. -ānje >	-
odobreno	odòbriti (što) svrš. < prez. òdobrīm, pril. pr. -īvši, prid. trp. òdobren >	odòbriti
površina (D)	pòvršina	pòvršina i površina
započeli	zapòčēti (što) svrš. < prez. zàpočnēm, pril. pr. -ēvši, imp. zapòčni, prid. rad. zàpočeo, prid. trp. zàpočet >	zapòčēti
odobreno	odòbriti (što) svrš. < prez. òdobrīm, pril. pr. -īvši, prid. trp. òdobren >	odòbriti
dodijeljenih	dodijéliti svrš. < prez. dòdijēlīm, pril. pr. -īvši, prid. trp. dòdijēljen >	dodijéliti
građevine	gràdevina	gràdevina
adut	ādūt	ādūt
propadanja	pròpadati (□) nesvrš. < prez. -ām, pril. sad. -ajūcí, gl. im. - ānje >	-
projekta	pròjekt m < G mn -kātā >	pròjekt
proslavljen	pròslavljen prid. < odr. -ī >	pròslaviti
biciklist	biciklist	biciklist
podsjetio	pòdsjetiti svrš. < prez. -īm, pril. pr. -īvši, prid. rad. pòdsjetio >	pòdsjetiti
otvoren	òtvoren prid. < odr. -ī >	òtvòriti
usmjeren	ùsmjeriti (se) svrš. < prez. - īm (se), pril. pr. -īvši (se), prid. trp. ùsmjeren >	ùsmjeriti
iskoristiti	iskorìstiti (koga, što) svrš. < prez. iskòristīm, pril. pr. -	iskòristiti

	īvši, prid. trp. iskòrišten, gl. im. iskorišténje>	
/unjīma/ (D)	-	-
ostvareni	ostvāriti (što, se) svrš. < prez. òstvārīm (se), pril. pr. - īvši (se), prid. trp. òstvāren>	-
pripravljeni	prīpraviti (što, se) svrš. < prez. -īm, pril. pr. -īvši, prid. trp. prīpravljen>	prīpraviti
prijavljen	prijāviti (koga, što, se) svrš. < prez. prījāvīm, pril. pr. - īvši, prid. trp. prījavljen>	prijāviti
održan	odžžati (se) svrš. < prez. òdržīm (se), pril. pr. -āvši (se), prid. trp. òdržān>	odr(KU)žati
uređena	uréditi (se) svrš. < prez. ùrēdīm (se), pril. pr. -īvši (se), prid. trp. ùrēđen, gl. im. uređenje>	-
ostavila	òstaviti (koga, što) svrš. < prez. -īm, pril. pr. -īvši, prid. trp. òstavljen>	-
pobrinule se	pòbrinuti se svrš. < prez. pòbrinēm se, pril. pr. pòbrinūvši se>	-
ostavile	òstaviti (koga, što) svrš. < prez. -īm, pril. pr. -īvši, prid. trp. òstavljen>	-

Prilog 5. Pogreške na Vinkovačkoj TV

Izgovoreno	HJP	Vukušić i sur. (2007)
zaustaviti	zaustaviti (se) svrš. < prez. zaustavīm (se), pril. pr. -īvši (se), prid. trp. zaustavljen>	-
konkretnih	kònkretan prid. <odr. -tnī>	kònkretan
pacijenata (D)	pacijent (pacijěnt) m <G mn pacijenātā>	pacijent
obavljaju (D)	òbavljati (što) nesvrš. < prez. -ām, pril. sad. -ajūci, gl. im. -ānjea>	obávljati i òbavljati
zaredom	zārēdom	-
donatora (D)	dònātor (donātor) m	-
koristila	kòristiti nesvrš. < prez. -īm, pril. sad. -tēci, prid. trp. >	kòristiti

	kòrišten, gl. im. kòrištēnje⟩	
ministar	mìnistar m ⟨G -tra, N mn -tri⟩	mìnistar
koristio	kòristiti nesvrš. ⟨prez. -īm, pril. sad. -tēci, prid. trp. kòrišten, gl. im. kòrištēnje⟩	kòristiti
centara	cěntar m ⟨G -tra, N mn -tri⟩	cěntar
najveće	vèlik prid. ⟨odr. -ī, komp. vēcī⟩	nâjveći i nâjvēcī
/odnjih/ (D)	-	-

Prilog 6. Pogreške na Mreži TV Split

Izgovoreno	HJP	Vukušić i sur. (2007)
nazočila	-	-
imovine (G jd.)	imòvina	imòvina
komentira	komentírati (koga, što) dv. ⟨prez. komèntīrām, pril. sad. -ajūci, pril. pr. -āvši, prid. trp. komèntīrān, gl. im. -ānje⟩	komentírati
uvjerava	uvjerávati (koga, se) nesvrš. ⟨prez. uvjèrāvām, pril. sad. -ajūci, gl. im. -ānje⟩	uvjerávati
dalmatinskoj	dalmàtīnskī	dalmàtīnskī
posredovanje	pòsredovati (, u čemu) nesvrš. ⟨prez. pòsredujēm, pril. sad. pòsredujūci, gl. im. -ānje⟩	-
turisti (D)	tùrist (turīst) m	tùrist
provedeno	pròvesti (koga, što, se) svrš. ⟨prez. provèdēm (se), pril. pr. -ēvši (se), prid. rad. pròveo (se)⟩	-